

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/339050748>

XIX. YÜZYILDA KONYA EYALETİ'NDE NOGAY MUHACİRİ İSKÂNI In 19th Century, Settlement of Nogai Immigrant In Konya Province

Chapter · February 2020

CITATIONS

0

READS

280

1 author:

[Derya Derin Paşaoğlu](#)

Karadeniz Technical University

20 PUBLICATIONS 9 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

KONYA TİCARET ODASI

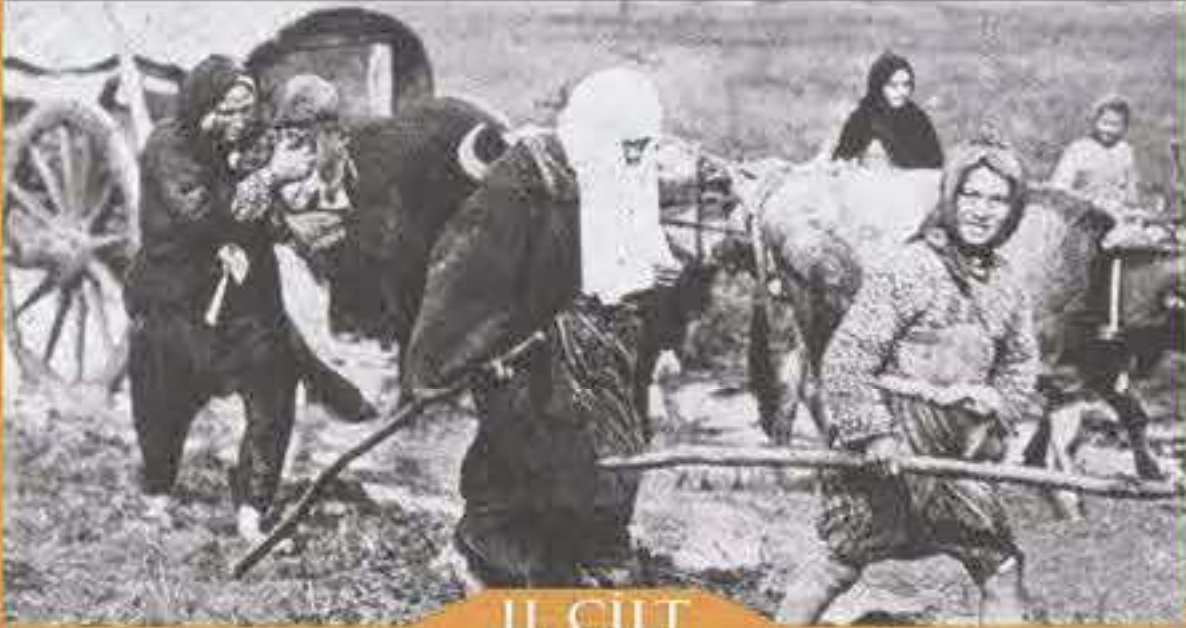
KONYA KİTABI XVII

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

GÖÇLER

Editörler

Prof. Dr. Alaattin AKÖZ • Prof. Dr. Doğan YÖRÜK • Prof. Dr. Haşım KARPUZ

II. CİLT

KONYA TİCARET ODASI
KONYA KİTABI
XVII

II. CİLT

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

KONYA KİTABI XVII

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GÖÇLER

Editörler

Prof. Dr. Alaattin AKÖZ

Prof. Dr. Doğan YÖRÜK

Prof. Dr. Haşim KARPUZ

KONYA - 2019

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

KONYA KİTABI XVII

İMTİYAZ SAHİBİ

Konya Ticaret Odası Adına
Yönetim Kurulu Başkanı
Selçuk ÖZTÜRK

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Özhan SAY

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Mustafa AKGÖL

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Alaattin AKÖZ
Prof. Dr. Doğan YÖRÜK
Prof. Dr. Haşim KARPUZ

YAYIN KURULU

Abdullah ACIBADEM
Arif AYYILDIZ
Mustafa KARAMERCAN
Salih ÖZKAN
Teoman YILMAZ

BU SAYIYA KATKIDA BULUNAN

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Alaattin Aköz
Prof. Dr. Doğan Yörük
Prof. Dr. Haşim Karpuz
Prof. Dr. Bayram Ürekli
Prof. Dr. Türkan Erdoğan
Prof. Dr. Alpaslan Demir
Prof. Dr. Ahmet Taşğın
Prof. Dr. Bünyamin Ayhan
Prof. Dr. Hüseyin Muşmal
Doç. Dr. Cemal Çetin
Doç. Dr. Ahmet Koyuncu
Mustafa Akgöl

GÖRSEL SANAT YÖNETMENİ

M. Fatih ÖZSOY

GRAFİK TASARIM

ÇİZGİ MEDYA • Mehmet ÇAKIR
Telefon : 0 507 443 81 07
www.cizgimedya.net

KAPAK TASARIM

M. Fatih ÖZSOY

BASKI-CİLT

Anadolu Ofset – İbrahim GÜVENÇ
Matbaacılar Sitesi Muhabir Caddesi
6. Blok No: 13 • Karatay/KONYA
Telefon: 0332 342 01 60 (pbx) • 0332 342 03 76
www.anadolumatbaa42.com • anadolumatbaa42@hotmail.com
Matbaa Sertifika No: 34796

BASIM TARİHİ

ARALIK 2019

İLETİŞİM ADRESİ

Konya Ticaret Odası
Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
Vatan Caddesi No:1 42040 Selçuklu/KONYA
Telefon : +90 332 221 52 94 • +90 332 221 52 95
Faks : +90 332 353 05 46
İnternet : www.kto.org.tr
E-posta : basin@kto.org.tr • basyay@kto.org.tr

ISBN: 978-605-137-759-9

- Kitabın her hakkı Konya Ticaret Odası'na aittir.
- Kitapta yayımlanan yazılar, kaynak gösterilerek alınabilir.
- Makalelerdeki görüş, düşünceler, görseller ve bilimsel materyallerin, hukuki sorumlulukları yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

19. Yüzyılda Doğal Afetler ve Kuraklığa Bağlı Konya Göçleri	
<i>Mehmet Yavuz ERLER</i>	11
Karaman Havalisinde Kuban Çerkezlerinin İskânı	
<i>Mehmet YILMAZ</i>	33
Osmanlı Dönemi'nde Konya Vilayeti Beyşehir Kazasında Çeçen-İnguş Muhacirlerinin İskânı	
<i>Hüseyin MUŞMAL</i> <i>Kübra BENLİ</i>	47
XIX. Yüzyılda Konya Eyaleti'nde Nogay Muhaciri İskânı	
<i>Derya DERİN PAŞAOĞLU</i>	65
Konya'da Marunîlik ve Marunîlerin Konya Göçü	
<i>Ahmet ÇELİK</i>	93
Osmanlı Dönemi'nde Beyşehir Mada Adası'na Yerleştirilen Rus Kazakları	
<i>Hüseyin MUŞMAL</i> <i>Kübra BENLİ</i>	107
Haleb ve Rakka'dan Hotamış'a	
<i>İsmail KIVRIM</i>	129
93 Harbi Sonrası Ahıska'dan Göçler: İlgın Mecidiye Köyü Örneği	
<i>Melek MAMMADOVA</i>	143
Konya'da İskân Edilen Balkan Göçmenlerinin Eğitim Sorunları ve Çözüm Çabaları (1913-1930)	
<i>Kerim SARIÇELİK</i>	157
Lozan Ahali Mübadelesi: Konya Örneği	
<i>Ümmügülsüm CANDEĞER</i>	173
Nüfus Mübadelesi ve Sonrasında Silleli Rumlar	
<i>İlker Mete MİMİROĞLU</i> <i>Takis A. SALKITZOĞLOU</i>	191
Cumhuriyet Döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Muhacirlerin Konya'da İskân Edilmesi	
<i>Yılmaz ALTUNSOY</i>	199

Sarıkeçililer: Bin Yıllık Göç Geleneği	
<i>Zeki OĞUZ</i>	223
Sığınmacılar ve Konya	
<i>Ahmet KOYUNCU</i>	231
Sarıkeçili Yörüklerinde Çocuğa Yönelik İnanç ve Uygulamalar	
<i>Gülay TEMİZ</i>	253
Göçle Gelen Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılmalı İncelenmesi	
<i>Gülay TEMİZ</i>	
<i>Mirkan Can ŞAHİN</i>	263
Temsil Mekânı Olarak Suriye Mahallesi Dil ve Gündelik Hayat	
<i>Betül OK</i>	279
Kırsaldan Kente Göç Sürecinde Mekansal Değişim: Konya Örneği	
<i>Bilgehan Yılmaz ÇAKMAK</i>	293
Göç Olgusu ve Göçmen Konutları	
<i>Fatma Nur YILDIRIM</i>	
<i>Kerim ÇINAR</i>	313
Planlı Yerleşim Olan Göçmen Köyleri: Böğrüdilik Köyü Örneği	
<i>Gülnihal UĞUR</i>	
<i>Kerim ÇINAR</i>	327
Türk Romanına Yansıyan Yönüyle Konya ve Göç	
<i>Ali KURT</i>	341
İskender F. Sertelli'nin Pınar Başında Ölen Kız Romanında Bir İç Göç Çözümlemesi	
<i>Polat SEL</i>	353
Konya ve Civarında Yaylak-Kışlak Hayatta Kullanılan Dokumalara Dair	
<i>Ahmet AYTAÇ</i>	365
Konya Sarayönü Başhüyük Köyü Karaçay Kadın Kıyafetleri	
<i>Mualla SEZGİN</i>	377

XIX. YÜZYILDA KONYA EYALETİ'NDE NOGAY MUHACİRİ İSKÂNI

Derya DERİN PAŞAOĞLU*

ÖZET

Nogay Ulusu, XV. Yüzyılda İtil'den Sirderya boyuna kadar olan coğrafyada yaşayan, Altın Orda Hanlığı'nın ardıllarındandır. Mangıt emiri Edigü liderliğinde teşkilatlanan, Yedisan uruğlarından oluşurlar. Rusya'nın uyguladığı politikalarla parçalan ve sürekli batıya kayan Nogaylar 1859-1862 yılları arasında Osmanlı Devleti topraklarına göç etmek zorunda kalmışlardır. Boş arazisi olan her yere iskân edilmişlerse de en kalabalık iskân bölgesi olarak Adana'dan sonra ikinci sırada Konya Eyaleti gelmektedir. Osmanlı Devleti iskân politikası doğrultusunda muhacirlerin navlunlarını ödemiş, yevmiye vermiş, haneler inşa ettirip, ekilebilecek araziler tahsis edip, çift, tohum, ziraat aletleri vererek üretici hale gelip, kendilerine yetebilir olmalarını istemiştir. Muhacirleri aile ve kabile olarak parçalamadan sancak ve kaza dâhilinde iskân etmeye özen göstermiştir. Dolayısıyla Konya Eyaleti'nde iskân edilen Nogayların büyük bir kısmı Canboyluk Kabilesi'ndendir. Ağırlıklı olarak Kırşehir, Paşadağı, Malya Çölü, Çiçekdağı çevresinde iskân edilmişlerdir. Konya'da iskân edilen Nogaylar günümüzde Kulu, Şereflikoçisar

* Doç. Dr. / Karadeniz Teknik Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi,
derinderya@ktu.edu.tr

arasında; Akin, Şeker, Kırkkuyu, Boğazören, Doğan-
kaya, Seyitahmetli, Erdoğan köylerinde tarım
ve hayvancılık yapmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Nogay, Muhacir, İskân,
Konya, Göç.

IN 19TH CENTURY, SETTLEMENT OF NOGAI IMMIGRANT IN KONYA PROVINCE

ABSTRACT

Nogais were one of the successors of the Golden Horde Khanate, living in the geography from the Itil to Sirderya in the 15th century. They are composed of Yedisian tribes which are organized under the leadership of Edigü. The Nogays who were torn apart by Russia's policies and constantly shifted to the west were forced to migrate to the Ottoman land between 1859-1862. Although they have been settled everywhere with vacant land in Ottoman territory, Konya is the second most populous settlement area after Adana. In accordance with the settlement policy of the Ottoman Empire, the emigrants paid the freight of the refugees, gave them to the allowances, built households, allocated land that could be planted, and gave them pairs, seeds and agricultural tools and asked them to be self-sufficient. He took care to settle the refugees within the province and district without breaking them into families and tribes. Therefore, the majority of the Nogai settled in the province of Konya are from the Canboyluk Tribe. They were mainly inhabited around Kırşehir, Paşadağı, Malya Desert and Çiçekdağı. Today, the Nogai people living in the villages between Kulu and Şereflikoçhisar; namely, Akin, Şeker, Kırkkuyu, Boğazören, Doğan-
kaya, Seyitahmetli and Erdoğan, are predominantly engaged in agriculture and animal husbandry.

Keywords: Nogai, Emigrant, Settlement,
Cemboyluk, Migration

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin toprak kayıplarıyla başlayan muhacir iskân meselesi, 19. yüzyılda özellikle Karadeniz'in kuzeyinde Rusya karşısında alınan her yenilgi sonrası daha da büyümüş ve yüz binlerce insanın hayatını konu edinen; ulusal, uluslararası, insanî, dinî, diplomatik, sosyolojik ve psikolojik açılardan ele alınabilecek çok yönlü bir soruna dönüşmüştür. Özellikle Kırım Savaşı (1853-56) sonrası Şeyh Şamil'in (1859'da) teslim olmasının ardından hızla ilerleyen Rus ordusu ve uygulanan kolonizasyon hareketi karşısında Nogaylar, Kırım Türkleri, Çerkesler ve diğer Kafkas halkları kurtuluşu Osmanlı topraklarına (ak topraklara) göç etmekte bulmuşlardır.¹ Kırım Savaşı ve 93 Harbi arasında yaşanan göç dalgası bu tarihe kadar Osmanlı topraklarına yapılan göçlerin en büyüğü ve milyonlarla ifade edilen kitlesel bir göçtür. Söz konusu göç dalgası kendi içinde iki aşamada incelenebilir. İlk aşama; 1859'da Kuban Nehri boyundaki Nogayların Kerç ve Kefe üzerinden Kırım sahillerine gelerek başladığı ve Kırım'ı da etkileyerek 1862'ye kadar devam eden, 3 yıl gibi kısa bir sürede yüz binlerce Nogay ve Kırım Türkünün göçünü kapsar. 1863 yılında gelmekte olan muhacir sayısı azalırken, Rusların Kafkaslarda ilerlemesine paralel olarak 1864 yılında muhacir sayısı yeniden artmıştır. Çok büyük can kayıpları yaşanan bu aşamada muhacirlerin büyük kısmı Çerkeslerdir.² Dolayısıyla Konya'da iskân edilen Nogayların göçü 1859-1862 yılları arasında gerçekleşmiştir. Ancak 93 Harbi ile kaybedilen Dobruca başta olmak üzere Rumili topraklarında iskân edilen Nogayların yeniden göçleri ile ve Adana başta olmak üzere

1 Abdullah Saydam, "Kırım ve Kafkasya'dan Yapıla Göçler ve Osmanlı İskân Siyaseti (1856-1876), Osmanlı, Cilt:4, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.679.

2 Derya Derin Paşaoğlu, "Kırım Savaşı'ndan Sonra (1856-1877) Karadeniz'in Kuzeyinden Türkiye'ye Yapılan Göçlerde Trabzon," Türk Dünyası Araştırmaları, Cilt:114, S.224, İstanbul Ekim 2016, s.151.

Anadolu'nun muhtelif yerlerine iskân edilen muhacirlerin buldukları yerlerden ayrılıp akrabaları yanına göçmeleriyle söz konusu iskân süreci çok daha geniş bir zamana yayılmıştır.

Nogaylar ve Nogay Kabileleri

Nogay Ulusu, XV. Yüzyılda İdil Nehri'nin doğusunda, Saraycık³ şehri merkez olmak üzere Yayık ve Cim (Emba) nehirlerini içine alan ve Sirderya'ya kadar uzanan bölgede hâkimiyetlerini tesis etmişlerdir. Ancak Altın Orda Hanlığı'nın baskayası olmalarına rağmen, hâkimiyetin meşru sahibi Cengizogullarından bir şehzadenin veya hanın yönetiminde olmamaları yönüyle Altın Orda Hanlığı'nın diğer ardılları olan Kırım, Kazan, Kasım, Astrahan ve Sibir Hanlıklarından ayrılırlar. Dolayısıyla Nogaylar için Nogay Hanlığı yerine Nogay Ulusu, Nogay Ordası ifadelerinin kullanılması daha doğru olacaktır.⁴

XV. Yüzyılda İdil Nehri'den Sirderya'ya kadar olan bölgede göç eden uruğlar Altın Orda Hanlığı'nın sol kol uruğlarıdır ve Şirin, Arın, Kıpçak, Argun, Alçın, Katay ve Mangıt olmak üzere Yedisana adıyla bilinmektedir.⁵ Yedisana⁶ uruğlarından Şirinler⁷ başta olmak üzere ilk dördü Kırım

tarafına göçmüş, kalanlar ise Nogay-Mangıt adı ile anılmışlardır.⁸ Nogaylar, Kıpçaklar başta olmak üzere coğrafyadaki Türk unsurlar ile İslâmiyet'i kabul etmiş Moğol kabilelerinin İdil'in doğusunda Emir Edigü liderliğinde teşkilatlanmasıyla oluşmuştur. Nogayların doğu kaynaklarında Mangıt olarak bilinmeleri Emir Edigü'nün Mangıt lideri Kutlu Kıya Beg'in oğlu olması hasebiyle Nogay Ulusu'nda hâkim ulusun Mangıtlar olmasındandır.⁹ Keraytov, Nogay Ulusu'nun içinde yer alan boyların otuz ikisinin ismini vermiş ve Kıpçak, Kanglı, Uysun, Nayman, Kereyit, Kongrat, Mangıt, Katagan, As, Kıtay, Bayis, Baydar, Bayata, Bayteke, Kobek, Tama, Keneges, Matakay, Bodrak, Majar, Şijuvıt, Nukus, Ming, Uygur, Abaz, Bulgar, Kırgız, Türkmen, Sirak, Kobanşı, Durmen, Merkit olarak listelemiştir.¹⁰ Trepavlov bu listeyi yetmiş çıkarmıştır.¹¹ Ancak bu boylar sadece Nogay ulusunun içinde değillerdir. Boyların birçoğu yine birlikte Kazan, Özbek, Karakalpak, Kırgız, Başkır, Türkmen, Yakut, Tatar, Kırım Tatarı, Hakas, Altay uluslarının oluşumunda da etkin rol

(TAD), Cilt: XXXIII, Ankara 2014, s.153; Abdülgaffar Kırımı, Umdu'tü'l-Ahbâr, Hazırlayan: Derya Derin Paşaoğlu, Kazan 2014, s.222.

8 Kurat, Türk Kavim ve Devletleri, s. 281.

9 Derya Derin Paşaoğlu, "Emir Edigü (Edige) ve Oğullarının Nogay Ulusu'ndaki Yeri", Crimean Historical Review, No:1, Kazan-Bahçesaray 2016, s.30. Mangıt lideri Kutlu Kıyalı oğlu Edigü'nün soyu, Altın Orda Hanlığı'nda İslâmiyet'in kabulünde etkin isimlerden Baba Tuklas'a ve Hz. Ebubekir'in oğlu Muhammed'e dayanmaktadır.

10 P.X.Кепейтов, Ногайцы, Ставрополь 2009. (Keraytov, Nogaytsı, Staevropol 2009), s.17. Ayrıca Nogay etnik adı, Manas Destanının bütün nüshalarında geçmekle birlikte Ak Nogay, Kara Nogay ayrılması dahi vardır ve Kırgızların içinde Nevruz (Nooruz uulu), Mamat ve Urak (Orak) boyları da yer almaktadır. Mehmet Kıldıroğlu, Kırgızlar ve Kıpçaklar, TTK Yay., Ankara 2013, s.158. Söz konusu ortaklıklar, gerek Nogayların ve Kırgızların içerisinde yer alan Kıpçak ve Kırgız uluslarında gerekse Mangıtların Sirderya boyunda oldukça geniş bir coğrafyada etkin olmalarında aranmalıdır.

11 Boyların listesi için bkz. В.В.Трепавлов, История Ногайской Орды, Москва 2002.(V.V.Trepavlov, İstoriya Nogayskoy Ordi), Moskva 2002), s.499-504.

3 Serâcûk (Saraycık) ismindeki cûk (cık) küçük anlamına gelir. Ulu-su (Yayık) Nehri'nin kıyısındadır. İbn Battûta, İbn Battûta Seyahatnâmesi, Cilt: I, Çev. Sait Aykut, YKY., İstanbul 2010, s.519.

4 Derya Derin Paşaoğlu, "Nogayların Hanlık Veya Ulus Olma Sorunsalı", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD), Cilt:35, S.60, Eylül 2016, s.279.

5 Akdes Nimet Kurat, IV.-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuze-yindeki Türk Kavim ve Devletleri, Murat Kitabevi Yay., Ankara 2002, s.281.

6 Yedisana: Yedi Tümandır. Bir Tüman: on bin, yedi tüman yetmiş bin kazandır. Kesbî Haşım Mehmed Efendi, Ahvâl-i Anapa ve Çerkes, Hazırlayan: Mustafa Özsaray, Kafkas Vakfı Yay., İstanbul 2012, s.17.

7 Şirin Kabilesi, başındaki Karaçi beyi liderliğinde Kırım yönetiminde söz sahibi olmuşlardır. Şirin Beyleri, diğer Karaçi Beylerini temsilen baş karaçılığın elinde tutmuştur. Derya Derin Paşaoğlu, "Altın Orda ve Kırım Sahasında Bozkır Aristokrasisinin Güçlü Temsilcileri: Emir Rektemür ve Şirin Mirzalar", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi

oynamışlardır.¹² Nitekim bu boyların bazıları; Kıpçak, Hıtay, Burlak, Kondra meyk, Kilçi, Nayman, Ağran-Çapçak-Tuma ve Haydaroğlu Türkmenleri, Kara Kıpçak, Mangıt, Altıyakoğlu, Kızılbayoğlu, Aksüyün, Nartaylak, Kanglı olmak üzere 18. yüzyılda Kırım Hanlığı himayesindeki Edigü neslinden gelen mirzaların nökerleri olarak karşımıza çıkmaktadırlar.¹³

Emir Edigü, kendinden yüzyıl önce gelen ve Mangıtlara liderlik yapan Emir Nogay gibi, ölünceye kadar (1479) Altın Orda tahtını elinde tutmuş ve Ruslara karşı göstermiş olduğu başarıları destanlara konu olmuştur. Emir Edigü'den sonra oğulları, Musa Mirza'ya kadar tahtındaki güç olan karaçi beylerinden olurken, Musa Mirza'nın son yıllarından itibaren müstakil hareket etmeye başlamışlardır. Nogay Ulusu'nun parçalanışı Musa Mirza'nın oğulları İsmail Mirza ile Yusuf Mirza arasındaki görüş ayrılığı ile başlamış olup 1555'te İsmail Mirza tarafından Yusuf Mirza'nın öldürülmesiyle şekillenmiştir. Nogay Ulusu'ndan ilk kopan parça İsmail Mirza'nın Rus yanlısı siyasetine karşı çıkıp, Yusuf Mirza'yı destekleyen Musa oğlu Şıkmamay'ın oğulları olmuştur. Altı kardeş olan bu oğullar Emba Nehri'ne giderek *Altavul (Embuluk) Ordası'nı* kurmuşlardır. Nüfusları kalabalık olmadığı için Nogay Ordaları içindeki rolleri azdır.¹⁴ Nogay Ulusu'ndan kopan ikinci parça ise Gazi (Kadı, Kiçi, Küçük) Nogayları olmuştur. Bunlar; İsmail Mirza tarafından Uluğ Nogay Ordası'ndan kovulan Yusuf Mirza oğulları ve onları destekleyenlerdir. Rus karşıtı bir siyaset izleyip Kırım ve Osmanlı himayesini tercih edenlerin toplan-

dığı *Küçük Nogay Ulusu*; Orak oğlu Gazi Mirza liderliğinde, Musa oğlu Mamayoğulları ve İsmailoğullarının bir kısmının 1557-58'de Kuban Nehri boyunda ve Azak çevresinde Kırım Hanlığı'nın himayesinde yerleştirilmeleriyle ortaya çıkmıştır. İdil'in doğusundan kalan Uluğ Nogay Ulusu zamanla, Rus ilerleyişiyle hareket sahasını kaybetmiş askeri ve ekonomik sebeplerle batıya kaymıştır. Küçük Nogay Ulusu ise Kırım Hanlığı'nın ve Osmanlı Devleti'nin siyaseti dâhilinde, Kırım Yarımadası, Özi, Turla ve Tuna'ya kadar olan bölgelere aktarılmışlardır. Kalmuk baskınlarından kaçan Nogayların bir kısmı ise Çerkes topraklarına sığınmışlardır.¹⁵

İdil'den Tuna'ya kadar çok geniş bir coğrafyaya parçalanan Nogayların adlandırılmalarında çeşitli unsurlar etkili olmuştur. Söz konusu unsurların ilki; Nogayların yaşadıkları bölgelerin isimleridir; Cemboyluk Nogayları, Bucak Nogayları, Peştav Nogayları, Kuban Nogayları gibi.

Cemboyluk Nogayları: Musa Mirza'nın Hanzade Hatun'dan oğlu Şıkmamay'ın oğulları Cemboyluk halkının mirzalarıdır.¹⁶ 1555'te İsmail Mirza'nın *Uluğ Nogay Ulusu*'nun yönetimini ele geçirmesi üzerine Yusuf Mirza'nın oğulları ve O'nu destekleyen Musa Mirza'nın diğer torunlarıyla Şıkmamay Mirza'nın; Kan Mirza, Kasım Mirza, Bay Mirza, Ak Mirza, Bek Mirza ve Biy Mirza adlı altı oğlu(Cim) Emba Nehri'ne giderek *Altul (Embuluk) Ordası'nı* kurmuşlardır.¹⁷ Osmanlı Devleti'nin arşiv kayıtlarındaki yaygın kullanımı Canboyluk'tur. Cemboyluk, Camboyluk'tur, Canbeli kullanımlarına da rastlanmıştır.¹⁸

12 Keraytov, Nogaytsı, s.17; Mehmet Alpargu, Nogaylar, İstanbul 2007, s.33.

13 Kırımî, Umdetü'l-Ahbâr, s.234-239.

14 Novoselyskiy, A. A., XVII. Yüzyılın Birinci Yarısında Moskova Devleti'nin Tatarlarla Mücadelesi, Terc. Kemal Ortaylı, Haz. Erhan Afyoncu, İlyas Kamalov, TTK, Ankara 2011, s.484

15 Derin Paşaoğlu, "Emir Edigü", s.58.

16 Kırımî, Umdetü'l-Ahbâr, s.418.

17 Trepavlov, İstoriya Nogayskoy, s.658.

18 Konya'da iskân edilen Cemboylukların nüfus bilgilerinin verileceği tablolarda, belgedeki kullanımlarına sadık kalınarak isimler yazılan şekilde kullanılacaktır.

BucakNogayları: Bucak bölgesi, doğusunda Karadeniz, kuzeyinde Turla (Dinyester) Nehri, güneyinde Tuna Nehri ve batısında Boğdan Vilâyeti bulunan Akkırman, Kili ve İsmail şehirleri arasında kalan düzlük bölgedir.¹⁹ Bucak ve Akkırman'ın idari teşkilatlanması, II. Bayezid döneminde Akkırman'ın alınması ve Kırım hanının yardımlarına karşılık 40.000 kadar Tatar'ın Akkırman ve çevresine yerleştirilerek vergiden muaf tutulmasıyla başlamıştır. Kanuni döneminde ise, 1538'de Petru Rares'in yenilgisiyle Prut ve Turla arasındaki kara parçası *Bucak* adı altında idari bir bölge olarak teşkilâtlandırılmış ve sancak hüviyetiyle Akkırman'a bağlanmıştır. Bucak arazisi üzerine kurulmuş köy ve küçük kasabalarda Nogay ve Tatarlar'ın hâkimiyette olmalarına karşılık Akkırman, İsmail ve Kili gibi idarî-ticarî merkezlerde Anadolu lehçesi konuşan Türkler çoğunluktadır ve bunların önemli bir bölümü Anadolu ve Rumeli'den gelmişlerdir.²⁰ Bucak bölgesinin isminin kaynaklara *Bucak Tatarı* olarak yansımaları bölgedeki Tatar varlığının etkisini gösterirken, bölgedeki Nogayların da Bucak Nogayları olarak anılması Nogay varlığının bölgede kalıcı hâkimiyeti ile alakalı olmalıdır.

Peştav (Pešto) Nogayları: Peştav, beş dağ demektir. Kabartay sınırında olup batı tarafında Kuban Nehri'nin bulunduğu ağaçlı bir ova içinde beş adet yüksek dağ, birbirine yakın yaratılmış, sanki her biri bir kalıptan çıkmış gibi ortadaki dağ hepsinden sivri ve yüksek diğer dördü daha alçak ve yassıcadır.²¹ Peştav (pešto), Nogay kabile ismi

19Alper Başer, Bucak Tatarları, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar 2010, s.4.

20 Karpat Kemal, "Bucak", İA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay, C. 6, İstanbul 1992, s.341-343.

21 Evliya Çelebi, Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, 7. Kitap cilt:2, Haz. Seyit Ali Kahraman, YKY Yay., İstanbul 2011; Golden, Peter B., Türk Halkları Tarihine Giriş, Çev. Osman Karatay, Karam Yay., Ankara 2002, s.652. Battuta ise, Oğuz lehçesinde Biş dağ (Beş dağ) olarak vermiş ve Biş; Türkler nezdinde beş demektir şeklinde izah etmiştir. Peştav ise Kazakça ve Tatarca gibi

olarak çoğunlukla arşiv belgelerinde karşımıza çıkmıştır. Osmanlı topraklarına yapılan 1859-62 yılları arasındaki büyük Nogay göçüyle Türkiye topraklarında iskân edilen Nogaylardan Pešto Kabilesine mensup olanlar; Adana, Konya, Çankırı, Serez, Karasi/Sultançayırı, Hüdavendigâr/Karahisar-ı Sahip, Kütahya, Tekfurdağı-Hayrabolu'da iskân edilmişlerdir.²²

Nogayların adlandırılmalarındaki ikinci unsur Nogay Mirzalarının hâkimiyeti altında bulunan uruğların isimleri olmuştur. Yedisian ve Kıpçak Nogayları gibi.

Yedisian Nogayları: Daha önce de ifade edildiği üzere, XV. Yüzyılda İdil Nehri'den Sirderya'ya kadar olan bölgede göç eden uruğlar Altın Orda Hanlığı'nın sol kol uruğlarıdır ve Şirin, Arın, Kıpçak, Argun, Alçın, Katay ve Mangıt olmak üzere Yedisian adıyla bilinmektedir.²³ Yedisian, yedi tümandır. Bir tümen, on bin, yedi tümen yetmiş bin kazandır. *Yetmiş bin kazgan* anlamına gelen Yedisian²⁴ uruğlarından ilk dördü Kırım tarafına göçmüşlerdir, kalanlar ise Nogay-Mangıt adı ile anılmışlardır.²⁵ Kıpçaklar başta olmak üzere coğrafyadaki Türk unsurlar ile İslâmiyet'i kabul etmiş Moğol kabilelerinin İdil'in doğusunda Emir Edigü liderliğinde teşkilatlanmasıyla oluşmuştur.

Üçüncü unsur ise Edigü neslinden gelen mirzaların isimleriyle yapılmıştır. Bu isimlendirmeler diğer isimlendirmelerden müstakil değildir. Ku-

Kıpçak ağzıyla telaffuzdur. İbn Battuta, İbn Batûta Seyahatnâmesi, s.473, 491.

22 Derya Derin Paşaoğlu, Nogaylar, Nogay Göçleri ve Nogayların Türkiye'de İskânları, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2009, s.384; A.MKT. NZD.324-29; 356-70;329-53; 288-14; 327-92; A.DVN.156-49; A.MKT.MHM.222-40. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri metnin hacmini artırmamak adına sadece fon kodlarıyla verilecektir, fon kodlarının açılımı kaynakçada belirtilecektir.)

23 Kurat, Türk Kavim ve Devletleri, s.281.

24 Kesbî Haşim, Ahvâl-i Anapa ve Çerkes, s.17.

25 Kurat, Türk Kavim ve Devletleri, s.281.

ban'daki, Bucak'taki, Kırım Yarımadasındaki, Çerkes topraklarındaki olmak üzere bütün Nogaylar tabi oldukların mirzaların isimlerini kabile ismi olarak kullanmışlardır. Bu kullanım bazen tek başına olurken bazen diğer bölge ve uruğ isimleriyle birlikte de ifade edilmiştir. Gerek Kırım Hanlığı himayesinde gerekse Osmanlı topraklarına iskânlarda bu kabile isimleri de kullanılmıştır. Nogaylar'da başlarındaki mirzanın adıyla anılma geleneği Edigü oğlu Mansur Mirza'ya kadar gitmektedir. Yerli kaynak olan Umdetü'l-Ahbâr'da Mangıtlar, *Mangıt-Mansuroğulları* olarak adlandırılmışlardır. Musa Mirza'nın oğulları İki Ananın Oğulları olarak adlandırılmış olup Musa Mirza'nın eşi Şerife Sultan Hanımdan olanlar *Sultanoğulları* olarak bilinmektedir. Hanzade Hatun'dan oğulları ise kendi adlarıyla anılmışlardır. Musa oğlu Mamay nesli bir yandan *Mamayoğulları* olarak bilinirken, Orak oğlu Gazi ile birlikte Küçük Nogay Ulusu'nun içinde yer alıp, Orakoğulları ile birlikte hareket etmeleri hasebiyle Kırım'da *Orak-Mamayoğulları* olarak ifade edilmişlerdir. Musa oğlu Alçağır oğlu Orak neslinden gelenler *Orakoğulları* olarak bilinmişlerdir. Orak'ın oğlu Gazi, Kadı, (Kiçi) Nogayları olarak bilinen Küçük Nogay Ulusunun kurucusudur, Orak'ın diğer oğlu Karaşay'ın çocukları Akkirman'da *Karşayoğulları* olarak bilinmektedir. Musa oğlu Şaydak oğlu İslam Mirza oğlu Kasay neslinden gelenler *Kasayoğulları* olarak adlandırılmışlardır. Kasay oğlu Kasbolat'ın nesline *Kasbolatoğulları* adı verilirken, Kasay oğlu Nevruz nesline *Nevruzoğulları* adı verilmiştir. İki eşi olan Nevruz Mirza'nın eşinin biri Çerkes Beyinin kızı olması ve Kalmuk saldırılarında Çerkes topraklarına sığınmaları, Nevruzoğullarının bu coğrafyada etkin olmalarını sağlamıştır. Musa oğlu İsmail oğlu Tenakmat'ın nesline, yedi oğlu olması hasebiyle *Yediçekioğulları* adı verilmiştir. Yediçekioğulları; Ten Akmat'ın yedi oğlunun isimleriyle adlandırılmış olan; *Ormembetoğulları*, *Canmembetoğulları*, *Membetoğlu*, *Mamayoğlu*, *Aksakoğlu*, *İştereko-*

ğulları, *Caşterekoğulları* (*Yaşterekoğulları*)'ndan oluşur. Bu isimlendirmeler Osmanlı topraklarında iskân edilen Nogaylar arasında ve günümüzde dahî kullanılmaktadır.²⁶ Osmanlı topraklarında iskân sırasında kabile isimlerinin yanı sıra başlarında bulunan hocalarının adlarıyla da anılmışlar ve (*Canboyluk Kabilesi Hoca İdris Efendi takımı* şeklinde) adlandırılmışlardır.

Nogay Muhacirlerinin Konya'da İskânı

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Nogayların Konya'da iskânını konu alan belgeler incelendiğinde öncelikle izah edilmesi gereken husus; belgelerde bahsedilen Konya'nın sınırlarının tespitidir. Zira belgelerin büyük bir çoğunluğunda Konya'ya iskân için gönderilen Nogay muhacirlerin iskân edildikleri köylerin, kazaların isimleri bulunmamaktadır. Genellikle *Konya Eyaletinde iskân edilmek üzere* veya *Konya Eyaleti kaza ve köylerinde iskân edilmek üzere* ifadeleri kullanılmıştır.²⁷ Dolayısıyla bu tarihlerde (1859-1862) kastedilen *Konya Eyaleti*'nin kapsamını tespit etmek Nogay muhacirlerinin iskân yerlerini yaklaşık olarak görmemizi sağlayacaktır.

Konya, 1514-1867 yılları arasında Karaman Eyaleti'nin vilayet merkezi olup,²⁸ paşa sancağıdır. Tanzimat devri irade kayıtlarında *Konya Eyaleti* tabiri kullanılırken, 1847'den sonra Devlet Salnamelerinde *Karaman Eyaleti* olarak geçmiş ancak, bazı senelerde *Eyalet-i Karaman-Konya* veya *Eyalet-i Konya* denmiştir.²⁹ 1831 Nüfus sayımında; Karaman Eyaleti; Konya, Beyşehir, Akşehir, Aksaray, Kayseri, Niğde ve Kırşehir Sancaklarından

26 Derin Paşaoğlu, "Emir Edigü", s.40-56.

27 A.MKT.NZD.298-14; 319-100; 349-37; 352-56; 353-21; 365-21; A.MKT.MHM.188-53.

28 Tahir Sezen, Osmanlı Yer Adları, Ankara 2006, s.479.

29 Mehmet Yılmaz, Konya Vilâyetinde Muhacir Yerleşmeleri 1854-1914, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 1996, s.3.

oluşmaktadır.³⁰ 1841’de yapılan düzenleme ile Niğde, Aksaray ve Kırşehir Sancakları lağvedilip, yeni oluşturulan Nevşehir Sancağına bağlanmış ve Alaiye, Hamit ve Teke Sancakları da eyalete dâhil edilmiştir. 1850’de Karaman Eyaleti: Konya, Hamid, Teke, Alaiye, İçel ve Nevşehir sancaklarından oluşmaktadır. Ancak 1851’de yeniden değişikliğe gidilmiş ve yeni tesis edilen Nevşehir Sancağı lağvedilip, Niğde Sancağı kurulmuş ve Nevşehir, Aksaray ve Kırşehir Sancakları Niğde Sancağı’na bağlamıştır. Dolayısıyla 1867 Vilayet Nizamnamesi’ne kadar bu sınırlarda kalan Konya Eyaleti’ne yapılan Nogay iskânında *Konya Eyaleti dâhilinde iskân* ifadesi, Konya, Hamit, Burdur, Teke, Niğde, Alaiye ve İçel Sancaklarını kapsar şekilde değerlendirilmelidir.

Osmanlı Devleti’nin Muhacir İskân Politikası Bağlamında;

Konya’ya İskân Edilen Nogay Muhacirleri İçin Yapılan Yardımlar ve Yaşanan Sorunlar

Osmanlı Devleti, kaybettiği topraklarda Rusya’nın yıldırma, yıpratma, yok etme amaçlı uygulamış olduğu kolonizasyon hareketi karşısında büyük devlet olma siyasi sorumluluğunu, hilafet makamı olarak dinî sorumluluğunu ve zulüm karşısında insanî sorumluluğunu yerine getirmeye çalışmıştır. Ancak, bütçe açığı, savaş giderleri, toprak-vergi kayıpları dolayısıyla ortaya çıkan nakit yetersizliği Osmanlı Devleti’nin, muhacirler için yapmak istedikleriyle yapamadıkları arasında sıkışıp kalmasına neden olmuştur. Muhacirlerin Osmanlı topraklarında yaşadıkları sıkıntıların büyük bir kısmı nakit yetersizliğinden kaynaklanmıştır. Nogay muhacirlerinin Karadeniz’in kuzeyindeki sahillerde, liman şehirlerinde aylarca gemi bekledikleri bilinmektedir. Bütün olumsuz şartlara rağmen Osmanlı Devleti, muhacirlerin navlunlarının

ödenmesi ve Osmanlı topraklarına ulaşabilmeleri konusunda büyük hassasiyet göstermiş, navlun giderlerini *fevkalade masraf* olarak tanımlayarak bütçeden nakit ayırmış, mağduriyetleri gidermeye çalışmıştır.³¹ Kırım Savaşı’nın hemen ardından en ağır şekliyle yüzleşmek zorunda kaldığı muhacir meselesine hazırlıksız yakalandığı görülmektedir. Zira Şehremaneti eliyle yapılan muhacir işlemleri 1859 yılı sonunda binlerce muhacirin İstanbul’a ulaşmasıyla yetersiz kalmış, kısa sürede kurumsallaşmaya gidilmiştir. Muhacirlerin işlemlerini tek elden yürütmek üzere 5 Ocak 1860’da Muhacir Komisyonu kurulmuştur.³² Bir takım iskân politikaları ortaya koyulmuşsa da muhacirlerin talepleri doğrultusunda, imkânlar ölçüsünde söz konusu politikalara yeni şekiller verilmiştir. Aşağıda da görüleceği üzere; Osmanlı Devleti’nin iskân politikasının maddelerinin, Konya’da iskân edilen Nogay muhacirlerine uygulanışında da muhacirlerin emniyeti ve memnuniyeti için benzer değişikliklere gidilmiştir.

- Muhacirler Anadolu’ya ilk girişleri nereden olursa olsun mümkün mertebe İstanbul’a alınıp, muhtelif yerlerdeki hanlara yerleştirilip, onlarla ilgili kayıtlar tutularak, defterler hazırlanacak, iskân yerleri belirlenip gönderileceklerdir.

İlk gelen gruplar için uygulanmışsa da gerek muhacirlerin çok kalabalık olması ve her geçen gün yenilerinin gelmesi, gerekse kabilelerin toplu iskân taleplerine karşın, Osmanlı Devleti’nin muhacirleri üretime katma politikasından kaynaklanan ziraat ve hayvancılık yapabilecekleri büyüklükte boş arazi tespiti İstanbul’da oldukça kalabalık bir nüfusun birikmesine neden olmuştur. Muhacir sayısındaki hızlı artış, yevmiyelerin ödenememesi, boş han

31 Derin Paşaoğlu, Nogayların Türkiye’de İskânları, s.166-168.

32 A.MKT.NZD.300-79; 300-88; 301-55; Derya Derin Paşaoğlu, “Muhacir Komisyonu Maruzatı’na Göre (1877-78) 93 Harbi Sonrası Muhacir İskânı”, History Studies, A Tribute to Prof. Dr. Halil İNALCIK, Volume 5/2, 2013, s.352.

30 Kemal Karpat, Osmanlı Nüfusu 1830-1914, İstanbul 2010, s.238.

bulunamaması, çok sayıda kadın, çocuk ve hasta bulunması, salgın hastalıkların çıkması gibi birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Kış mevsiminde odun, kömür, mangal, hırka (giyecek) gibi ihtiyaçların karşılanması sırasında yaşanan mali sıkıntılar muhacirlerin sefaletle düşmesine neden olacağı endişesiyle, muhacirler bir an evvel iskân yerlerine gönderilmişlerdir. Keza hava muhalefiyle iskân yerlerine ulaşamamaları durumunda en azından yollarda Anadolu halkının yardım ve destekleri ile ayakta kalabilecekleri düşünülmüştür. Dolayısıyla kısa sürede söz konusu politika uygulanamaz hale gelmiş, muhacirlerin İstanbul'a alınıp, kayıtlarının tutulması yerine, muhacirlerin nerede olursa olsun en kısa yoldan bir an evvel daimi iskân mahallerine sevk edilip, iskân edilmeleri politikası benimsenmiştir. Karadeniz sahillerine ulaşabilen muhacirler doğrudan Anadolu'nun iç bölgelerinde tespit edilen boş yerlere iskân edilmek üzere gönderilmişlerdir. 19 Şaban 1278 (19 Şubat 1862) tarihli belgede Osmanlı topraklarına ulaşan muhacirlerden bu tarihe kadar iskânı gerçekleşmiş olanların sorulması üzerine Muhacir Komisyonu tarafından hazırlanan deftere göre 255.414 muhacir iskân edilmiştir (Kış bastırıldığı için, Canik, Bozok ve Sivas'ta misafir olarak bekleyenler vardır). Söz konusu belgeye göre; Konya'da 3520 hane 17.173 nüfus iskân edilmiş ve bunların 2315 hane 12605 nüfusu İstanbul'dan sevk edilirken, 1205 hane 4563 nüfusu doğrudan Konya'ya gönderilip iskân edilenlerden³³ oluşmaktadır. Bu durumda kayıt işleri muhacirlerin iskân edildiği yerlerdeki idari birimlerin sorumluluğuna bırakılmıştır.

Konya'ya gönderilen muhacirler için hem kara yolu hem de deniz yolu aktif olarak kullanılmıştır. İstanbul'a ulaşan muhacirler gemilerle,

33 İ.DH.486-32799.

Mersin³⁴, Antalya³⁵ ve Silifke³⁶ limanlarına gönderilmişlerdir. Bu limanlardan kara yoluna göre daha kısa sürede Konya'ya ulaşmaları sağlanmıştır. Ancak Ekim 1860'da denizin çok yağışlı olması dolayısıyla Antalya ve Silifke Limanlarına göndermenin güvenli olmaması gerekçesiyle 5386 kişinin İzmit ve Gemlik üzerinden kara yoluyla takımlar halinde gönderilmesine karar verilmiştir. Hatta bu grubun Konya içindeki iskân yerlerinin, muhacirler bölgeye ulaşmadan önce belirlenmesi istenmiştir. Gidiş güzergâhı üzerinde iskân edileceklerin Konya merkeze gidip tekrar geri dönmeleri şeklinde muhacirlere gereksiz yolculuk yaptırılmaması ısrarla vurgulanmıştır. Yine İstanbul'daki yığılmadan dolayı mağduriyetin artmasını engellemek için Konya'da iskân edilecek 233 hane 949 nüfusun Bursa'da misafir edilmesi baharda (muhtemelen yolların açılmasıyla) iskân edilmek üzere gönderilmeleri Bursa valiliğine yazılmıştır.³⁷ Ancak söz konusu yolculuklar muhacirlerin tamamı için bu kadar planlı olamamıştır. Zira Karadeniz'in kuzeyinden itibaren başlayan, aylarca Kırım sahillerinde gemi bulamama, gemi bulup navlunları ödeyememe, hava muhalefi, gemi kazaları, tifüs salgını gibi sorunları aşmayı başaran bazı Nogay muhacir grupları, Trabzon, Samsun, Sinop³⁸ ve İzmit (Kaymaz-Kandıra)³⁹ sahil şehirlerine ulaşabilmişlerdir. Yukarıda belirtildiği üzere ilk gelen gruplar gemilerle İstanbul'a alınmışlarsa da İstanbul'daki yığılma kısa sürede yüz binlerle ifade edilince, Nogay

34 Nogay muhacirlerin iskânında İç-il sancağı geçici iskân bölgesi olmuştur, Silifke ve Mersin'den Konya'ya gönderilenler için A.MKT.MHM.218-52; A.MKT.NZD.349-76; 351-17.

35 A.MKT.NZD.298-14; 298-103.

36 A.MKT.NZD.319-100; 321-98; A.MKT.MHM.190-30;193-85; 195-22

37 A.MKT.UM.400-37.

38 A.MKT.NZD.297-26; 300-10; 302-9; A.MKT.MHM.760-95; 761-7.

39 İzmit/Kaymaz ve Kandıra'ya hava muhalefi ve gemi kazalarıyla zorunlu çıkış yapılmıştır. A.MKT.UM.471-12; 471-18; 469-59; A.MKT.MHM.216-92;218-50; A.MKT.NZD.349-37; 353-21.

muhacirleri de Trabzon, Samsun, Sinop⁴⁰ ve İzmit'ten (Kaymaz-Kandıra) Konya'ya kara yoluyla gönderilmişlerdir. Özellikle Trabzon ve Samsun'a ulaşanlar, limanlardaki yığılmayı engellemek için bir an evvel yola çıkarılıp, Anadolu halkına emanet edilmişlerdir. Bu yol üzerinde Amasya önemli bir geçici iskân bölgesi olmuş, burada muhacirlerin bütün ihtiyaçları karşılanmıştır.⁴¹ Özellikle kış başlarken gelenlerin Konya'ya sevinde ilkbahara kadar gerek yolların açılmasını gerekse kendilerine inşa edilen hane hazırlıklarının tamamlanmasını bekledikleri mahal olmuştur.⁴²

Temmuz 1859'da Adana ile başlayan Nogayların iskânında, Konya'ya gelen Nogaylara dair ulaşabildiğimiz en erken tarihli belgeye göre Aralık 1859'da gönderildiği görülmektedir. Ancak bu grup akrabaları yanında iskân edilmek istedikleri için 210 hane 949 nüfusluk gruptan 35 hane 117 nüfus olarak ayrılırlar diğerleri Adana'ya giderken 35 hanelik grup Konya'ya akrabalarının yanına giderler.⁴³ Dolayısıyla Konya'ya ilk gelen grupların da Temmuz-Aralık 1859 sürecinde ulaştığını söyleyebiliriz. Aralık sonrası grupların gelmesi 1860 Mart ayından başlayarak Kasım'a kadar devam etmektedir. Aradaki iki- üç aylık sürede (Aralık-Ocak-Şubat'ta) muhacir hareketinin olmamasını kış şartlarından dolayı yolların kapalı olmasına bağlıyoruz. En yoğun iskân Ağustos 1860 ve Ekim 1860 arasında 3 aylık kısa bir sürede gerçekleşmiş olup kayıtlarına ulaşabildiğimiz 10.909 kişidir. Zira sonraki yıl Kasım 1860-Nisan 1861 arası muhacir sevki yine duruyor ve ardından Nisan'da başlayarak Eylül'e kadar devam ediyor. Belgelere göre

40 A.MKT.UM.501-36; Muhacirleri İstanbul'a getirmek için boş vapur temin edilemeyince Tersane-i Amire'ye bağlı Kumpanya vapurlarına Sinop'a uğrayanların 30-40 muhacir olarak dönmeleri istenmiştir. A.MKT.MHM.230-10.

41 A.MKT.MHM.212-36.

42 .AMK.NZD.345-80.

43 A.MKT.NZD.298-14; A.MKT.MHM.172-60; YEE.34.

Karadeniz'in kuzeyinden gelen grupların iskânı Haziran 1862'ye kadar devam etmiştir. Ancak başka şehirlere iskân edilmelerine rağmen Konya'da akrabalarının yanında iskân isteyen grupların gönderilmeleri sonraki tarihlerde de devam edecektir. Hatta bu sürecin Kurtuluş Savaşı'na kadar devam ettiğini söyleyebiliriz.⁴⁴

• Muhacirlere Osmanlı toraklarına geldikleri günden itibaren, iskân edilinceye kadar yevmiye verilecektir.⁴⁵

*15 yaşından büyüklere yevmî yarımşar kıyye nan-ı azîz bedeli 2 guruş, küçüklere 1 guruş*⁴⁶ şeklinde planlanmışsa da nakit yetersizliği dolayısıyla verilemeyen yevmiyeler büyük bir sorun olarak muhacirlerin mağduriyetini artırmıştır. *Sadece fakir olduklarını belgeleyenlere yevmiye verilmesi kararlaştırılmışsa da, yerel yönetimlerden muhacirlerin cümlesinin fakir olduğu, durumu iyi olanların da tesbit edilemeyeceği*⁴⁷cevabı gelince; önce muhacir gurubunun yarısı fakir add olunmuş ancak bir süre sonra üçte biri fakir kabul edilerek yevmiye verilmiştir.⁴⁸ Öte yandan bir kısım Nogay tara-

44 Konya çevresinde yaptığımız katılımcı alan araştırmasında gördüğümüz Nogayların bazıları Iğın'a dedelerinin Dobruca'dan geldiğini söylüyor ki bu süreç daha önce de ifade ettiğimiz üzere 93 Harbi sonrası kaybedilen topraklardan gerçekleşen göçlerdir. Ancak katılımcılarımızın önemli bir kısmı ailelerinin Kurtuluş Savaşı'nda Yunan ordusunun Ankara'ya yaklaşması üzerine Ankara ve Haymana çevresinden Kulu bölgesine göçtüklerinden bahsetmiştir. Derya Derin Paşaoğlu, "Kulu (Konya) ve Şereflikoçhisar'da (Ankara) İskân Edilen Nogaylara Ait Muhacir Köylerinde Yapılan Katılımcı Alan Araştırması", Kültür Evreni, S. 8, Sonbahar, s. 48,49.

45 A.MKT.NZD.419-74; A.MKT.MHM.206-44.

46 A.MKT.NZD.352-56; A.MKT.UM.365-59; 365-78; 393-25; 395-58; 389-70; 471-12.

47 A.MKT.NZD.298-105; 323-26; A.MKT.UM.377-6.

48 Derin Paşaoğlu, Nogayların Türkiye'de İskânları, s.228; Konya Eyaleti'nin H.1274 ve 1275 yılından kalan dört bin keseden fazla bütçe açığı vardır ve 1276 senesi öşür vergisini hazineye teslim edilmek üzere ihale olunduğu ancak hem bu açığın hem de Nogay muhacirlerinin masraflarının nasıl karşılanacağı merkeze sorulmuştur.(A.MKT.UM.550-52.) Bu durum muhacirlerin biriken yevmiye sorununu izah etmektedir.

findan yevmiye yardımının suistimal edildiği görülecektir. Daimi iskân yerleri belirlenip gönderilen muhacirlerin bir kısmının yerlerini beğenmeyerek iskâna yanaşmadıkları ve sürekli yer değiştirdikleri tespit edilmiştir.⁴⁹ Dolayısıyla Osmanlı Devleti, bu suistimalleri, daimi iskân yerlerine göndermiş olduğu muhacirlerin, başka bir şehirdeki akrabaları yanında iskân taleplerine olumsuz cevap vererek engellemeye çalışmış ve bir an evvel iskân etmedikleri takdirde kendilerine hiçbir yardım yapılmayacağı ifade edilmiştir.⁵⁰

- **İskân politikasının bir diğer aşaması:** Boş araziler tespit edilerek, muhacirler görevli memurlar rehberliğinde daimi iskân yerlerine gönderileceklerdir.

Osmanlı Devleti, muhacirleri ülke topraklarında tespit edilen boş arazilere gönderirken kabileleri ve aileleri parçalanmadan mümkün olduğunca bir vilayet veya sancak dâhilindeki köylere ve kasabalara dağıtılarak iskân edilmelerine özen göstermiştir. Nogaylar'ın Anadolu'daki dağılımında Konya, Adana ve Ankara çevresinde yoğunluk görüyoruz. Yoğunluğun bu bölgelerde toplanmasının belgelere göre iki temel cevabı vardır; boş arazilerin bulunması ve Rusya sınırına uzak olmasıdır.⁵¹ İskânın seri bir şekilde gerçekleşmesi ve kalabalık nüfusların iskânlarının sorunsuz yapılması amacıyla, onlara yolculuk boyunca eşlik edecek ve boş arazilerin tespitini yapacak memurlar görevlendirilmiştir. Bu memurlar Anadolu'da,

49 A.MKT.NZD.356-46. Bunun nedeni Adana'da iskân edilen Nogay muhacirleriyle ilgili bir belge ile ortaya çıkmıştır; söz konusu sorunun muhacirlerden değil başlarında bulunan kabile reislerinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Kabile reisleri bu güne kadar hiç çalışmadıkları için geçimlerini nasıl sağlayacaklarını bilmediklerinden yevmiye almaya devam edebilmek amacıyla iskânı geciktirmeye çalışmışlardır, iskân edildikleri takdirde verilen yevmiyelerin kesileceği endişesiyle iskâna yanaşmayarak sürekli yer değiştirmek istemişlerdir. A.MKT.UM.414-24; A.MKT.MHM.22-30.

50 A.MKT.MHM.196-43; Derin Paşaoğlu, Nogayların Türkiye'de İskânları, s.259, 271.

51 A.MKT.MHM.224-80.

Adana, İzmit, Kütahya ve Muğla gibi muhtelif yerlere giderek arazi tespitinde bulunmuşlar ve buradaki arazilerin ne kadar nüfusa yeterli olacağına dair bilgiler, haritalar ve layihalar hazırlayıp sunmuşlardır. Başlangıçta gerek muhacirler açısından gerek mahalli idarelerin iskânı hızlandırmaları açısından oldukça anlamlı görünen bu uygulama, görevlendirilen memurların birkaç kişi ile sınırlı kalması nedeniyle Konya çevresinde işlevsel olmamıştır. Çünkü sancağa gönderilen bir iki kişinin 90 kûsur kazanın köylerini gezerek tespitte bulunması çok zaman alacaktır ve bu süre zarfında kalabalık nüfusların onları beklemesi, muhacirlerin ihtiyaçlarının karşılanmasında yaşanan sorunları daha da artıracaktır. Nitekim Konya Valiliği tarafından bu durum;

“...Konya Eyaleti yedi sancak gayr-ı ez nevahî doksan bu kadar kazadan müretteb bir eyalet-i cesîme olub pek çok arâzi-i hâliye bulunduğundan şukka mahlûl olmuş ferağ ve intikal itmemiş haylice arazi ve bağ bahçe dahî bulunub henüz icabı icra olunmadığına ve bunun bi-hakkın taharrisi ve arazi-i miriye ve evkafın tefrikiyle nizam-ı seniyyesine tatbikan müzayede olunarak taliblerine ihalesi icra buyurulduğu halde canib-i mîrîçün varidat-ı külli hasıl olacağı der-kar bulunduğuna ve eyalet-i merkumeye şehriye iki bin gurus maaşla Galib Efendi arazi me'muriyetiyle gelmiş ise de efendi-i muma ileyh bu işde ma'lumat-ı kâmilesi olmadığından ve olsa bile bir nefer memurun her bir kaza ve sancağı geşt ü güzar idüb salîfû'l-beyan ferağ ve intikalat mahlulat u haliyanın icabını icra itmek akl olur şeye muhtac olub ol-vakte değîn evvel emrde icra kılınan kaza ve sancakda yeniden bir haylice ferağ ve intikalat ve mahlulat zuhura geleceği bedidar idüğüne ve yalnız bir me'murun bi-hak ifa-yı me'muriyet idemeyüb...”⁵² şeklinde Sadarete bildirilmiştir.

52 A.MKT.UM.399-6.

Osmanlı Devleti, muhacirlerin boş yerlere iskân edilmesi politikasını uygularken muhacirlerin memnuniyetini de göz önünde bulundurmuştur. Zira muhacirlerin merkeze yazdıkları arzuhallerin büyük bir kısmı akrabalarının yanında iskân etme talebi içermektedir. Söz konusu taleplere, henüz iskânları gerçekleşmemişse ve talep ettikleri bölgede boş arazi olduğu takdirde olumlu cevap verilmiştir. Üsküdar'dan Kastamonu'ya iskân için gönderilip, Tosya'da geçici iskân edilen Canboyluk Kabilesinden 18 hanelik bir gurup, Malya Çölü, Çiçekdağı'nda akrabalarının yanında iskân edilmek istemişler ve gönderilmişlerdir.⁵³ 12 Aralık 1859'da İstanbul'dan yola çıkan 949 Nogay muhacirinden 117'si Konya'daki akrabaları yanında iskân etmek istemiş ve Konya'ya gönderilmiş, kalan 823 kişi Adana'ya gönderilmişlerdir.⁵⁴ Bu tarihten sonra Konya'da iskân edilen Nogayların tamamına yakını akrabaları yanında iskân etmek istedikleri için bölgeye gönderilmişlerdir. Zira Konya'da Canboyluk Kabilesinin, Ankara'da Yedisan Kabilesinin yoğunlukta olmasının esas nedeni, muhacirlerin akrabaları yanında iskân taleplerine boş yer olduğu müddetçe olumlu cevap verilmesindedir.

Konya'da Nogayların iskânı konusunda dikkat çeken noktalardan biri de; boş arazi konusunda Nogayların ve Osmanlı Devleti'nin, olaya farklı açılardan bakmış olmalarıdır. Osmanlı Devleti, 1860'larda içinde bulunduğu ekonomik bütün şartlarını zorlayarak kabul ettiği muhacirleri, hayatlarını kurtarıp, başlarının çaresine bakabilecek, kendi kendilerine yetebilecek hale gelmeleri için mümkün mertebe en az zayıyla yerleştirmek ve üretici yapmak istemiştir. Bunun için, aileleri ve hatta mümkün olduğunca kabileleri parçalamadan

53 A.MKT.MHM.225-33.

54 A.MKT.UM.382-71, A.MKT.NZD.298-14, Y.E.E.34; Benzer şekilde; 22 Ağustos 1860 tarihinde Samsun'a gelen 1095 kişiden; 580'i Canboyluk Kabilesinden olup Konya'da, 515'i Yedisan Kabilesinden olup Ankara'da iskân edilmek istemişler ve gönderilmişlerdir. A.MKT.NZD.322-28.

onlara yetecek sayıda hane yapılabilecek, ekilecek arazi ve hayvanlar için merası olan büyüklükteki yerler Osmanlı Devleti için boş yerdir. Özellikle de kış ortasında gelenlerin evlerinin inşa edilip, tohumların ekilip, yeni ürünlerini alıncaya kadar yevmiyelerinin verilememesi durumunda muhacirlerin mağdur olmaması için yürürlüğe koyduğu çözüm politikası muhacirleri eyalet veya sancak dâhilindeki kasaba ve köylere muhteliten ve müteferrikan⁵⁵ iskân ederek muhacirlerin her türlü ihtiyaçlarını köylerdeki halka ve yerel yönetimlere bırakmaktır. Ancak muhacirlerin boş arazi tanımı, 3000-4000 kişiyi bulan kabilelerin müstakil bir köy olarak birlikte yerleşebileceği ve söz konusu nüfusun geçimlerini sağlayacak, mera ve ekilebilir arazi varlığını kastetmişlerdir. Dolayısıyla;

“...li-eclü'l iskân Konya eyaletine gönderilmiş olan Nogay muhacirlerinin irâe olunan mahalleri beğenmeyerek ne vechle izhar ısrar ve tas'ibar eylemekte olduklarına da'ir mukaddemce vâkî olan iş'arı üzerine gönderilen tahri-rata cevaben bu kere varid olan tahrîrat-ı behiyeleriyle melfuf mazbata meclis-i alî-i tanzîmata lede'l havale suret-i iş'ara nazaran muhacirîn-i merkumenin irâe olunan mahalleri Canboyluk kabilesinin tobdan iskânına kâfi görmeyüb ve kabile kabile iskân istemeyerek ve hâkimelerini dahî içlerinden nasb itirmek kasdıyla beğenmeyerek vâkî geçirmekde oldukları anlaşılışve bu ise işlemekte olan yevmiyelerinden dolayı hem hazine-i celileye beyhude mesârif muceb ve hem de ahâlinin rahatsızlığını müstevcîb olacağından muhacirîn-i merkumenin gösterilen yerleri kabul iderler ise febiha aksî takdîrinde dahî iş'ar-ı sabık vechle yevmiyeleri kat' olunacağının ve devletce intihab olunan yerlerden baska kendülerine yer tahsisî olunamayacağı...”⁵⁶ şeklinde bazı arzuhal-lere olumsuz cevap verilmiştir.

55 A.MKT.MHM.201-102

56 A.MK.MHM.191-76.

Öte yandan, Osmanlı Devleti'nin (sadece bir, iki belgede karşımız çıkmış olsa da) kalabalık nüfusların toplu iskânları konusunda endişeleri vardır, gelecekte bu kadar kalabalık nüfusların sorun çıkarmasından çekinmiş ve şimdiden tedbirli davranmak istemiştir. Konya'ya gönderilen Nogay grubunun yer beğenmeyerek iskânı geciktirmesi ve toplu iskân konusunda ısrar etmeleri üzerine duyulan endişe dile getirilmiş,

“...muhacirin-i merkumenin sür'at-i iskânları emrinde her ne kadar sarf-ı mesâ'î olunmuş ise de intihab olunan yerleri beğenmeyerek ve cümlesi bir mahalde iskân ve tavattun kılınmak isteyerek alât-ı emrar-ı evkat itmekde oldukları ve ol-taraf-lara bunların cümlesini isti'ab idecek mertebe vâsî arazî bulunmadığı ve bulunsa bile hepsinin bir mahalde iskânları atide mahzuratu mucib olacağı cihetle bu babda tevcihle hareket olunmak lazım geleceği inha ve istizân kılınmış olmasıyla keyfiyet meclis-i alî-i Tanzîmat'a lede'l havale revîş-i hale nazaran muhacirin-i merkume bir takım a'zar ve mahâzîr gayr-ı makbule melhuz ve irâd ile kemakân iskândan iba ve imtinâ itmekde olub halbuki mesbuk olan iş'ar hükmünce bunların iddia ve muhalefetlerine bakılmayarak hemen mahalince tertîb ve intihab olunan mahallerde iskânlarına ibtidar ile içlerinden yine muhalefet iden olduğu suretde yevmiyelerinin kat'yle istedikleri mahallere gitmeğe me'zun...”⁵⁷

şeklinde sorun meclise havale edilmiş ve muhacirlerin muhalefetine bakılmaksızın hemen belirlenen yerlere iskân edilmelerine karar verilmiş, emirlere uymayanlar yevmiyelerinin kesilmesi tehdidiyle iskânlarının gerçekleştirilmesi istenmiştir.⁵⁸

Konya Eyaleti dâhilindeki iskân sırasında yaşanan suistimallerin bir kısmı da yerel yönetim-

57 A.MKT.MHM.196-43; 191-76; A.MKT.NZD.327-76 (Mehmet Giray Bey takımının iskânında çıkan sorun da zikredilir)

58 Derin Paşaoğlu, Nogayların Türkiye'de İskânları, s.226.

den ve memurlardan kaynaklamıştır ki Osmanlı Devleti bunları titizlikle tahkik ederek, muhacirlerin şikâyet bildiren arzuhallerini inceleyerek muhacirlerin mağdur edilmelerine fırsat vermemiş,⁵⁹iskân işleriyle ilgilenmesi için merkezden memur gönderilmiş⁶⁰ ve Konya Valisi Ragıp Paşa bu konuda ihtar edilmiştir.

“...umur-ı iskânileri esbabını istihsal eylemek üzere ol tarafa mahsusan bir me'mur ta'yin ve izamı olduğundan..”, “...Konya eyaletinde bulunan muhacirinin ekserisi kemal-i müzayaka ve perişanlıktan nâşî vatan-ı kadimlerine ric'at itmek ya'ni Rusya Devleti diyarına gitmek talebinde bulduklarından bunların böyle avd u ric'atları devlet-i islamiyenin namus-ı âlisine hâlel u nakısayı müstelzim olacağından artık bu-babda zat-ı vâlâlarına tertîb idecek mes'uliyeti ne derecelerde ağırca olacağı derkar bulunmuş olmağla ana göre mukaddema ne ve gayurane hareketle muhacirin-i merkumenin bir an evvel münasib mahallerde iskan ve ivalarıyla mukaddem ve muahhar vaki olan iş'aratımız ahkâmının sür'at-ı ifasına...”⁶¹

Kırşehir'de 1400 haneden fazla muhacir için boş yerlere ev inşa etmek üzere 1500 guruş maaşla memur edilen Azâdat Körağazade Ağa'nın, muhacirlere kötü muamelede bulunup, binaları layıkıyla yapmadığı hatta Kırşehir müdürünü tahrik ederek muhacirlerin yevmiyelerini kestirmeye çalışması üzerine perişan olan muhacirler Rusya'ya geri

59 Silifke Limanından gönderilen 776 kişi Karaman ve Karapınar'da dört buçuk aydır beklemekte-dirler, akrabaları yanında Paşadağında iskân edilecekler ancak neyi beklediklerini bilmediklerinden ve yevmiye alamadıklarından şikâyetçidirler. A.MKT.UM.430-68.

60 Vehbi Paşa'nın ne zaman gönderildiğini tespit edemedik ancak, 25 Şubat 1862'de Kırşehir'de muhacirler için halk tarafından inşa edilen 107 hanenin masraflarının nasıl verileceği iskân memuru Vehbi Paşa tarafından Muhacir Komisyona sorulması hasebiyle Vehbi Paşa'nın bu tarihte İskân memuru olarak bölgede olduğunu görüyoruz. (A. MKT.NZD.402-84) Ahmet Gündüz, “XIX. Yüzyılda Kırşehir'e Yerleştirilen Nogay Muhacirleri (1861-1863)”, Turkish Studies, 7/1, 2012, s.1222.

61 A.MKT.UM.468-72 (h.18.10.1277/M.29.04.1861)

dönme istemektedirler ve muhacirler Komisyona durumu bildirmişlerdir. Konya valisine ve Konya'da bulunan iskân memuru Vehbi Paşa'ya yevmiyelerin tam verilmesi ve iskânın bir an evvel yapılması emri verilmiştir.⁶² Vehbi Paşa'nın vefatıyla yerine, 20 Temmuz 1863'de Miralay İzzetli Salih Bey atanmıştır. Konya Valisi, Niğde Kaymakamı ve Salih Paşa'ya hitaben yazılan 16 Ekim 1863 tarihli emir; Kırşehir'de iskân edilmek üzere gönderilen Nogayların 3 yıldır çeşitli sebeplerle iskân edilemediği bir an evvel iskânın gerçekleştirilip, muhacirlerin tarım ve hayvancılık üretimine başlatılmasına dairdir.⁶³

Süreç içinde yaşanan bir diğer sorun muhacirlerin iskân edildikleri yerlerden ayrılmalarıdır. Akrabaları yanında iskân talepleri henüz iskân gerçekleşmemişse olumlu karşılanırken, ikinci yerleştirme talepleri masrafların artması gerekçesiyle reddedilmiştir. Kendilerine yol ve iskân için gerekli harcamaların yapıldığı, iskân edilmeyi bekleyen çok sayıda muhacirin olduğu belirtilip, nakit sıkıntısı gerekçe gösterilerek, ikinci bir harcama yapılamayacağı söylenmiştir. Amasya'da iskân edilen Nogaylar akrabalarının yanında iskân edilmek üzere Konya ve Rumeli'ne gitmek istemişlerse de kendilerine özellikle ahalinin bunca masraf yapmasından sonra buna kesinlikle izin verilemeyeceği belirtilmiştir.⁶⁴ Ceyhan'da gönüllü iskân edildikleri halde Konya/Ereğli'ye firar edenler olmuştur. Adana valisi firar sebebini araştırınca, *kışın kaza da yazın burada oturacaklarını beyan etmişlerse de*, Tarsus'a iade olunmuşlardır.⁶⁵ Benzer şekilde sebepsiz hareketlilik karşısında Osmanlı Devleti, iskân konundaki kararlılığını korumuş ve izin ver-

62 A.MKT.NZD.419-74.

63 A.MKT.MHM.270-28

64 A.MKT.MHM.221-9.

65 A.MKT.NZD.385-33; A.MKT.NZD.387-20; A.MKT.MHM.238-28, (Muhacirler iade edilir geride kalan hocalarının da iadesine dair yazılmıştır)

memiştir.⁶⁶ Sinop'ta iskân edilen Mengli Bey ailesinin, Konya'da akrabalarının yanında iskân talebi, nüfuslarının az (13 hane 36 nüfus) olması hasebiyle kabul edilmiştir.⁶⁷ Canboyluk kabilesinden Hoca Hacı Kabul Efendi'nin(14 hane 47 nüfusla) Sinop'ta iskân edilmesine rağmen, buranın havasına uyum sağlayamama gerekçesi uygun görülmemiştir ve aynı şekilde İzmir'den Canboyluk kabilesinden Hoca Kasım Giray Beğ (18 hane 80 nüfusla) Konya'da iskân edilmek üzere gönderilmişlerdir.⁶⁸ Ancak Sinop'ta iskân edilen Cemboyluk kabilesinden 116 hanelik gurubun yeniden Konya'da iskân talebi kabul edilmemiştir.⁶⁹ Drama'da iskân edilen 24 hane 300 nüfus Nogay muhacirinin akrabalarının yanında Konya'da iskân etmek üzere yola çıkıp, İstanbul'a gelip, Sultan Ahmet'teki çadırlara yerleşerek, Drama'dan İstanbul'a yol masraflarını, biriken yevmiyelerini ve İstanbul'dan Konya'ya gereken navlun ücretinin ve yevmiyelerin kendilerine verilmediği takdirde yola çıkmayacaklarını beyan etmeleri üzerine ne yapılacağı komisyona sorulmuştur, zira bu istenenlerin muhacir iskân talemlarına aykırı olduğu belirtilmiştir.⁷⁰

- Muhacirler için ev inşa edilip, ziraat aletleri, öküz, inek ve tohumluk temin edilerek, ziraata alıştırmaları ve kendilerine yetebilir olmaları planlanmıştır.

İskân politikası gereği planlanan: her aile için bir hane inşa edilecektir. Haneler 2 oda bir sofa ya da hane halkına yetecek miktarda oda şeklinde planlanacak ve evlerin alt katında hayvan ahırları olacaktır. Köle ve cariyeler için isterlerse eve bitişik, isterlerse ayrı olmak üzere oda yapıla-

66 A.MKT.MHM.202-1.

67 A.MKT.MHM.215-58.

68 A.MKT.MHM.222-57; 222-72.

69 A.MKT.NZD.371-38.

70 A.MKT.NZD.362-5

caktır.⁷¹ Söz konusu politika Osmanlı Devleti'nin planladığı, ilk gelen gruplar için yapımlarına başlanan ancak uygulayamadığı bir politika olmuştur. Özellikle kış ortası gelen gurupların hane yapımı önce bahara bırakılmışsa da bahara kadar muhacirlerin çadırda ve açıkta telef olacakları düşünülerek ayrıntılı planlanmış evler yerine sadece barınabilecekleri bir mesken yapılmasına karar verilmiştir. Özellikle halkın desteğiyle köylerdeki boş binalar tamir edilmiş, uygun haneler boşaltılarak hızlı ve ekonomik hane teminine gidilmiştir. Genellikle hanelerde bölge halkının kullandığı malzemeler kullanılmıştır. Adana'da halkın kullandığı kamıştan yapılan *huğ* adı verilen evler yapılırken, Varna çevresinde kereste temin edilmiş, Adapazarı, Sapanca tarafında kereste ve kiremit temin edilmiştir. Oysa Konya ve çevresinde durum çok daha zordur. Zira çok soğuk kış şartlarının yaşandığı karasal iklime sahip olan bölgede dayanıklı evler yapılması gereklidir. Alan araştırmasında karşılaştığımız, muhacirlerin hafızalarındaki anılardan biri söz konusu zorluğu izah etmektedir. *"72 yaşındaki bir katılımcımızın dedesi Kırkkuyu Köyüne sonradan gelip yerleşmek istemiş, ancak soğuk havada evsiz kalmıştır. Bunun üzerine toprağı oda genişliğinde ve 2 metre derinliğinde kazmış, içinden çıkan toprakla kerpiç yapıp, yan duvarları yükseltip, etraftan topladıkları çalılarla üzerini kapatıp, tol adı verdikleri, kışı geçirebilecekleri bir ev (oda) yapmıştır."*⁷²

Konya Eyaleti dâhilinde yapılan evlerin plan ve yapı malzemelerine dair ayrıntılı bilgiye ulaşamadık. Ancak Malya'da aşiretlerin muhacir iskânını engellemek için, hane yapımında çalışan ameleleri darp edip, erzaklarını gasp ettikleri hatta inşa edilen hanelerin kapılarını tamamen söküp

71 A.MKT.NZD.288-14; Derin Paşaoğlu, Nogayların Türkiye'de İskânları, s.233.

72 Derin Paşaoğlu, "Alan Araştırması", s.59.

parçalayarak zarar verdikleri,⁷³ yine Kırşehir'de iskânı engellemek için muhacirlerin evlerini ellerinden aldıkları bilgisinden hareketle muhacirlerin ihtiyacına uygun evler yapıldığını söyleyebiliriz. 24 Safer 1277 (11 Eylül 1860) tarihli Nogay muhacirlerine ait nüfus defterine⁷⁴ göre, Paşadağı çevresinde iskân edilen Nogaylar için, Çöpler Pınarı, Gökler Pınarı, Yazıçayırı, Aktaş, Akin, Şeker, Kızlar Pınarı adlı yerlerde haneler yaptırılmıştır. Tablo 1'de görüleceği üzere, hane bahası veya hane-i mezkûrlara virilen ücret-i amele-i hane bahası adı altında ödemeler yapılmıştır. Sadece ailelere ev yapılması ile yetinilmemiş, su kuyuları açılmış, sıbyanın Kur'an talim etmesi için köylere mektep ve muhacirlerin hocalarına⁷⁵ tahsis edilmek üzere bir köy misafir odası yapılmıştır. Söz konusu hanelerin yapımı için Kulu'dan ağaç nakledildiği görülmektedir. İlk etapta bazı hocalara misafir odalarının yapılmadığını görüyoruz. Ancak iki yıl sonra bu odaların yapılarak masraflarının deftere ilave edilmesi Osmanlı Devleti'nin elinden geldiğince muhacirlerin ihtiyaçlarını karşılama konusundaki kararlığına örnektir.⁷⁶ Muhacirlere hane inşası konusunda bölge halkının da oldukça büyük bir sorumluluk üstlendiği görülmektedir. Tablo 1'de ayrıntılı görüleceği üzere Ebskeşan Kazası⁷⁷; 11'i misafir köy odası ve mektep olmak üzere toplam

73 A.MKT.UM.533-97.

74 NFS.d.03478; Derin Paşaoğlu, Nogay Muhacirleri Nüfus Defterleri, s.117-120

75 Nogayların yeni yaşamlarına ve vatanlarına uyum sürecinde kabilelerin başlarındaki hocalarının, talep doğrultusunda mesleki yeterliliği olduğu tespit edilenlerin, imam olarak resmi görevle atandığı görülmektedir. (A.MKT.UM.426-83) Hocalar bir yandan muhacirler ve devlet arasındaki iletişimin daha kolay kurulmasını sağlamış ve muhacirlerin toplumun bir parçası olmalarını hızlandırmıştır.

76 Derin Paşaoğlu, Nogay Muhacirleri Nüfus Defterleri, s.117-134.

77 Ebskeşan maa Koçhisar (İnevi), Ebskeşan cemaatıdır. Atçeken cemaati, Eskiil ve Tuz Gölünün güneydoğusunda seyyar yarılları ve ayrı bir kaza oluşturdular, daha sonra bunların yerini merkezi Cihanbeyli ve Koçhisar olan Ebskeşan Kazası aldı. Sezen, Osmanlı Yer Adları, s.46, 177.

Tablo 1: NFS.d.03478 Fon Kodlu Deftere Göre;
Paşadağ'ında İskân Edilen Nogaylar İçin İnşa Edilen Evlere (Hanelere) Dair Gider Tablosu⁷⁹

İskân Yeri (İskân edilen Nogay gurubu)	Hane/ Nüfus	Nogaylar için İnşa Edilen Evlerin(Hanelerin) Gider kaynakları (Hane-i mezkurlara virilen amele ücreti-hane başına 130 guruştur)
Çöpler Pınarı (Ebu Talip ve Abdülmelik Hoca)	25/73	1 haneyi Ebskeşan Kazası inşa eylemiştir.
Çöpler Pınarı (Otar Hoca Takımı)	11/36	11 haneyi Ebskeşan Kazası inşa eylemiştir
Gökler Pınarı (Abdülbâri Takımı)	15/43	15 haneyi Ebskeşan Kazası inşa eylemiştir
Yazıçayırı (Bekgûbe Hoca Takımı)	15/55	13 haneyi Ebskeşan Kazası inşa eylemiş,2'si Canib-i mîrîden karşılanmıştır. hane-i mezkurlara virilen ücret-i amele-i hane bahası 260 guuştur (2x130)
Aktaş	66/222	Hane-i mezkûrlara virilen amele ücreti-hane başına 130 guruş, toplam 8580 guruş
Akin(Lütfullah ve Nureddin Takımı)	20/74	Hane-i mezkûrlara virilen amele ücreti-hane başına 130 guruş, toplam 2600 guruş
Akin (Nuredin Hoca takımı)	11/54	Hane-i mezkûrlara virilen amele ücreti-hane başına 130 guruş, toplam 1430 guruş
Yazıçayırı (Hacı İslâm Hoca)	1/6	1 haneyi Ebskeşan Kazası inşa eylemiştir
Yazıçayırı (Abdülgaffar Hoca)	7/23	7 haneyi Ebskeşan Kazası inşa eylemiştir
Çayır (Boztay Hoca Takımı)	5/15	5 haneyi Ebskeşan Kazası inşa eylemiştir
Gökler Pınarı (Cemal Hoca takımı)	6/11	5haneyi Ebskeşan Kazası inşa eylemiştir. 1 hane için 130 guruş, mekteb için280, Otar Hoca için 290 = toplam 700 guruş verilmiştir.
Şeker (Özibek Hoca takımı)	30/117	Hane-i mezkûrlara virilen amele ücreti-hane başına 130 guruş, toplam 3900 guruş
Kayaslar Pınarı(Baytura Muhamme	4/14	Hane-i mezkûrlara virilen amele ücreti-hane başına 130 guruş, toplam 520 guruş
Yazıçayırı (Boztay Hoca Takımı)	7/18	7 haneyi Ebskeşan Kazası inşa eylemiştir
Kayaslar Pınarı(Telek Muhammed	56/178	Hane-i mezkûrlara virilen amele ücreti-hane başına 130 guruş, toplam 7280 guruş
Yenikapu (Abdülbâki Hoca)	44/133	Hane-i mezkûrlara virilen amele ücreti-hane başına 130 guruş, toplam 5720 guruş
Çöpler Pınarı (Abdülbâri Hoca)	19/49	16 haneyi Ebskeşan Kazası inşa eylemiş, 3'ü canib-i mîrîden karşılanmış 390 guruş
Karyelerde, iskân edilen muhacirlerin hocalarına tahsisi edilen misafir için inşa edilen birer bâb oda	2 bab 1 2 1 2 2	Akin'de Lütfullah ve Nureddin Hocalara Yenikapu'da Abdülbâki Hoca'ya Kayaslar Pınarı'nda Baytura ve Murad Ali Hocalara Yazıçayırı'nda Cemal Hoca'ya Otar ve Ebu Talib Hocalara Boztay ve Bekgûb Hocalara Toplam: 10 oda, 130'dan =1300guruş
Yazıçayırı'nda sıbyanların Kur'an talim etmeleri için inşa olunan mesken bâb:1	1	500 guruş
Haneler için gereken ağaçların nakliyesi için 2710 guruş		
Daha sonra hocalara verilen oda	5	1200 guruş 9 Rebiülahir 79 (4 Ekim 1862)
Sonraki hocalara verilen hane bahası	9	1170 guruş + 2930 guruş (ağaç bahası) 4 Ekim 1862)

Tablo 24 Safer 77 (11 Eylül 1860) tarihli, NFS.d.03478 Fon kodlu belgedeki verilerin derlenmesiyle oluşturulmuştur.

241 hanenin (hane başı 130 guruştan 31.330 guruş) masrafını karşılamıştır. Yine Begşehir Kazası ahalisi muhacirlere hane yapılması için 20.000 guruş nakit toplamıştır.⁷⁸

Nogay muhacirler için hane yapılması ve onların ziraata alıştırmaları konusunda yaşanan sorunların büyük çoğunluğu Konya çevresinde yaşanmıştır. Zira bölgede aşiretlere de iskân politikası uygulanmıştır. Dolayısıyla bölgedeki boş arazilere yapılan iskândan rahatsız olan aşiretler aşağıdaki 2 ayrı belgede de görüleceği üzere öncelikle iskân için yapılan hazırlıkları talan ederek, gelenleri yıldırmaya çalışmışlar, bölgedeki muhacirlere yardım eden ahaliye bile zarar vererek iskânı engelleme yolunu denemiştir.

“Bi’t-Tasarruf Muhacirîn İskânına Me’mur Hafız Paşa’ya Ve Konya Valisiyle Ankara Mutasarrıfına

Niğde sancağı dâhilinde vakî Kırşehir kazasına muzaf Malya Çölünde kain Nogay muhacirlerinin intihab itmiş oldukları mevâki’-i ma’lumed hanelerinin inşasına mübaşeretle şimdije değin hitamı me’mul iken mezkûr Malya Çölü kazasında meskûn Rışvan aşiretinden Hatunoğulları ve Taburoğulları Muhammed ve Haydar ağalar ile Terziyanlı asiretinden Kara Hasan ve Muhammed Ali ve Alişiroğlu asiretinden Bağdadi oğlu Hasan nam şahıslar bir takım avaneleriyle defa-i saliseden olarak muhacirîn-i merkume hanelerinin inşasında müstahdem ameleleri darb u tard ve erzak-ı mevcudelerini gasb u garet ile mahall-i mezkuranın ba’zı taraflarında inşa olunmuş olan hanelerden alınmış bab-ı haneyi dahî külliye hedm u harab ve ahali-i kazaya haylice zarar ve ziyânları vukuû bulmuş olduğundan...”⁷⁹

“...Kırşehir kazasında meskun Cerîd aşiretinin sabık-ı ve la-hak müdirleri Mehmed ve Ab-

78 A.MKT.UM.517-75.

79 A.MKT.UM.533-97.

dullah ve İsmail beğler muhacirîn-i merkumeyi civarlarında adem-i kabul ile zikr olunan hanelerin inşasını terk ve men itdirilmiş oldukları cihetiyle bunların men’-i müdahaleleri...”⁸⁰

Osmanlı Devleti meclisten çıkardığı kararlar duruma müdahale ederek, aşiretleri bu tarz davranıştan men etmiş ve muhacirlerin bu evlere yerleştirilmesinde kararlılık göstermiştir.

“...keyfiyet meclis-i ahkâm-ı adliyye lede’l-havale muhacirîn-i merkume zîr-i cenah-ı müstelzîmü’l-felah saltanat-ı seniyyede dehalet itmiş bir takım acizeden ibaret olarak bunların saye-i merhamet-vaye-i hazret-i şahanede münasib mahallere yerleştirilerek kemal-i huzur ve rahatları matlub ve mültezim olduğu halde aşîret-i merkume müdirlerinin der-dest, inşâ olan hanelerin tavattununa ibtidarları pek uygunsuz ve çirkin şey olarak tecviz olunamayacağından bunların seri’an men-i müdahaleleriyle zikr olunan hanelerin noksanı ikmal itdirilerek muhacirîn-i merkumenin derunlarına yerleştirilmesi ve haklarında dahî aşîret-i merkume tarafından bir gûne mu’amele-i na-marzîye vukuûa getirilmemesi emr-i ehemmine itina olunmasının savb-ı vâlâlarına te’kidi tezkire olunmuş olmağla ber minval-i muharrer iktizasının icra ve inhasına müsâadât ve himmet buyurmaları siyakında şukka”⁸¹

Nogay muhacirlerin iskânını engelleme konusunda sadece Konya’da değil Adana ve Yozgat civarında da aşiretlerden benzer müdahaleler görülmüş durum Meclis-i Vâlâ’da görüşülmüş, şimdilik asker sevkine gerek görülmeyip, sorunun yerel müdahalelerle, suçluların yakalanıp, sorgulanıp, masrafların tazmin ettirilmesi şeklinde çözülmesine karar verilmiştir.⁸²

80 A.MKT.UM.501-10

81 A.MKT.UM.501-10

82 A.MKT.UM.432-27.

Tablo 2: Paşadağ'ında İskân Edilen Nogayların Ziraat Yapmaları için Verilen Çift (Öküz) Ve Tohumluk Hintta Gider Tablosu

İskân Yeri (İskân edilen Nogay gurubu)	Hane/ Nüfus	Öküz Varidatı-Çifti 750 guruşdan 15 kişiye 1 çift şeklinde hesaplanır	Tohumluk Hintta hane başı 5 Kile =44,5 gurusdan
Çöpler Pınarı (Ebu Talip- Abdülmelik H.	25/73	3650 gurus	1112,5 gurus
Çöpler Pınarı (Otar Hoca Takımı)	11/36	1800 "	489,5 "
Gökler Pınarı (Abdülbâri Takımı)	15/43	2150 "	667,5 "
Yazıçayırı (Bekgûbe Hoca Takımı)	15/55	2750 "	667,5 "
Aktaş	66/222	11100 "	2937 "
Akin (Lütfullah ve Nureddin Takımı	20/74	3700 "	890 "
Akin (Nuredin Hoca takımı)	11/54	2700 "	500 "
Yazıçayırı (Hacı İslâm Hoca)	1/6	300 "	44,5 "
Yazıçayırı (Abdülgaffar Hoca)	7/23	1150 "	311,5 "
Çayır (Boztay Hoca Takımı)	5/15	750 "	22,5 "
Gökler Pınarı (Cemal Hoca takımı)	6/11	550 "	222,5 "
Şeker (Özibek Hoca takımı)	30/117	5000 "	1157 "
Kayaslar Pınarı(Baytura Muhamme	4/14	500 "	133,5 "
Yazıçayırı (Boztay Hoca Takımı)	7/18	900 "	311,5 "
Kayaslar Pınarı (Telek Muhammed	56/178	8900 "	2492 "
Yenikapu (Abdülbâki Hoca)	44/133	6500 "	1913,5 "
Çöpler Pınarı (Abdülbâri Hoca)	19/49	2450 "	845,5 "
TOPLAM	342/1121	54750 GURUŞ	14907,5 GURUŞ

Tablo 24 Safer 77 (11 Eylül 1860) tarihli, NFS.d.03478 Fon kodlu belgedeki verilerin derlenmesiyle oluşturulmuştur.

Muhacirlerin ziraata alıştırılması ve kendilerine yetebilir hale gelmeleri konusunda da gereken destek gösterilmiştir. Ekebilecekleri araziler tahsis edilip, Tablo 2'de de görüleceği üzere öküz, inek ve tohumluk temin edilmiştir. Her ne kadar iskân gerçekleşince yevmiyelerin kesilmesi kararı alınmışsa da muhacirlerin büyük bir kısmı kış başında geldiği için yerleşmeler bile hasat zamanı olmadığı, dolayısıyla yine sefalet düşecekleri düşünülmüş ve yevmiye verilecek para olmadığı için yeni mahsul alınıncaya kadar en azında un verilmesine karar verilmiştir. Muhacirlerin kendilerini toparlamaları için 10 yıl vergiden, 25

yıl süreyle de askerlikten muaf tutulmuşlardır.⁸³

- Muhacirlerin geri dönmelerine izin verilmeyecektir.

Osmanlı Devleti'nin muhacir iskân politikasında özellikle Konya'da en çok sıkıntı yaşadığı

83 Nogay muhacirlerinin ziraata alışmaları çok kolay olmamıştır. İskândan yaklaşık 28-30 yıl sonrasına ait (11 Eylül 1888 tarihli) bir belgede Konya Valiliği merkezden "...Tatar ve Nogayların erbab-ı ziraat ve ehl-i zanâ'atdan olmadıkları bazen arabacılık ve hamallık gibi hizmetlere ta'yin edilseler de ekseri işsiz takımından oldukları cihetle daima hükümetin yardımına ihtiyaç duydukları ve iskân edildikleri halde yardım taleplerinin devam etmesi cihetiyle hem kendi ta'yin ve idarelerini teshîl ve te'mîn itmek ve hem de bu havalı ahalesine ba'zı sanâ'yi ta'lim eylemek üzere bu tarafa gönderilecek muhacirinin herhalde erbab-ı sanâ'yîden olmasına inayet buyurulması..." istenmiştir. DH.MKT.1545-4.

konu, muhacirlerin geri dönme istekleridir. Muhacirlerin ihtiyaçlarının karşılanmaması ve iskân edilememeleri sonucunda, geri dönmek isteyenlerin artması üzerine Konya valisine hitaben yazılan aşağıdaki belgedeki ifadeler, Osmanlı Devleti'nin gerek dini ve siyasi sorumluluklarının farkındalığı gerekse muhacirlere yaklaşımı açısından oldukça anlamlıdır.

“...iskânlarına himmet olunamadığı şöyle dursun ehemmiyet dahî virilmediği anlaşılmış ve halbuki bu adamlar vatanlarını terk ile zîr-i cenanah-ı saltanat-ı seniyyeye dehaleti arzu iderek emval ve eşyasını terk ile nakl ü hicret itmiş olduklarını...,Konya eyaletinde bulunan muhacirinin ekserisi kemal-i müzayaka ve perişanlıktan nâşî vatan-ı kadimlerine ric'at etmek ya'ni Rusya Devleti diyarına gitmek talebinde bulduklarından bunların böyle avd u ric'atları devlet-i islamiyenin namus-ı âlisine hâlel u nakısayı müstelzim olacağından ...”⁸⁴

Devlet-i İslâmiyenin namusuna hâlel getirecek bu tarz sonuçların sorumluluğundaki ağırlığın ifade edilmesine farklı açılardan bakılabilir. Osmanlı Devleti bu durumu dini sorumluluklarının yanı sıra, içinde bulunduğu dönem itibarıyla dış politikada hilafet makamının gücü ve itibarı açısından da değerlendirmiş olmalıdır.⁸⁵ Osmanlı Devleti, geri dönmek isteyenlerin, iskân edilip edilmediği ve ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığını araştırarak bu isteğin asıl nedenlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Gerçekten sefaletle düştükleri için dönmeyi düşünenlerin, ihtiyaçları karşılanarak bu fikirden vazgeçirilmiş, biriken yevmiyelerinin verilmesi ile ikna edilerek sorun çözülmüştür.⁸⁶ Geri dönmek üzere yola çıktığı haberleri gelenlerle ilgili

84 A.MKT.UM.468-72.

85 Derin Paşaoğlu, Nogayların Türkiye’de İskânları, s. 293.

86 A.MKT.MHM.270-42; A.MKT.NZD.419-74; A.MKT.MHM.230-10.

olarak ise gidiş güzergâhları üzerindeki şehir yöneticilerine yazılan yazılarda hiçbir yere bırakılmaması, buldukları yerde tutulması, ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde verilen talimatlarla onlara engel olunmaya çalışılmıştır.⁸⁷

Konya’da İskân Edilen Nogay Kabileleri

Nogaylar için Türkiye’de en kalabalık iskân bölgesi olarak ikinci sırada Konya yer almaktadır.⁸⁸ İskân politikasında da izah edildiği üzere Osmanlı Devleti, muhacirlerin muhteliten ve müteferrikan iskân edilmesiyle yaşamsal ihtiyaçlarının iskân edildikleri köylerdeki yerli halkın yardımlarıyla daha kolay karşılanacağını düşünmüştür. Böylece muhacirlerin vilayet içindeki iskân yerlerinin tespiti yerel yönetimlere bırakılmıştır. Ancak Nogaylar, kabileleriyle birlikte müstakil köyler kurulmasında ısrarcı olmuşlardır. Dolayısıyla merkezden gönderilen muhacirlere dair evraklara göre ekteki haritada da görüleceği üzere, Çiçekdağı, Kırşehir, Paşadağı, Malya Çölü, başta olmak üzere az sayıda Teke, Nevşehir, Niğde, Akşehir ve Ilgın’da iskân yapılmıştır.

Konya ve çevresinde iskân edilen Nogayların büyük çoğunluğu Tablo 3’de görüleceği üzere Cemboyluk Kabilesi’ne mensuptur. Ancak Konya alan araştırmasında görüştüğümüz katılımcıların

87 Derin Paşaoğlu, Nogayların Türkiye’de İskânları, s. 295.A.MKT.NZD.362-32; 358-72; A.MKT.MHM.226-34; 227-90.

88 Belgelerle tespit edilebilen nüfus sayısına göre; Adana Eyaletinde: 24400, Konya Eyaleti’nde: 16124, Bozok Eyaleti’nde: 8631 Nogay muhaciri iskân edilmiştir. (Derin Paşaoğlu, Nogayların Türkiye’de İskânları, s.381.) Bu sıralamanın bir kaç yıl içinde değişmiş olma ihtimali yüksektir. Zira birkaç belgede Adana’dan Ereğli’ye firar eden Nogay muhacirlerinden bahsedilmesi (A.MKT.NZD.385-33), Nogayların yaylak-kışlak yaşamında bozkır kültürüne sahip olmaları hasebiyle kolay hareket edebilmeleri ve yevmiyelerin verilemediği yerlerde perişan olanların akrabalarının yanına gitmesi, yaşadıkları perişanlıktan dolayı geri dönmek isteyenlerin Trabzon, Sivas gibi şehirlerde fark edilmesi, bugün Paşadağı’nda Yedisan Kabilesinin çoğunlukta olması, kayıtlarına ulaşamayan çok sayıda Nogay muhacirinin bölgeye gitmiş olma ihtimalini saklı tutmaktadır. Derin Paşaoğlu; “Alan Araştırması”, s.41, 46.

Tablo 3: Nogay Muhacirlerinden Konya'da İskân Edildiği Tespit Edilebilenlere Ait Hane Ve Nüfus Bilgileri

İskân Yeri	Kabile Adı	Hane	Nüfus
Konya	Canboyluk Kabilesi	233	949
Konya Eyaleti dâhilinde	Canboyluk Kabilesi	72	421
Konya Eyaleti dâhilinde	Canboyluk Kabilesi	60	334
Konya	Canboyluk Kabilesi	168	995
Konya	Canboyluk Kabilesi	115	1062
Konya	Canboyluk Kabilesi	?	580
Konya	Canboyluk Kabilesi	201	921
Konya	Canboyluk Kabilesi	83	416
Konya	Canboyluk Kabilesi		590
Konya	Canboyluk Kabilesi	96	776
Konya	Canboyluk Kabilesi	83	416
Konya	Canboyluk Kabilesi	115	503
Konya	Canboyluk Kabilesi-Mirzabek takımı	4	21
Konya	Canboyluk Kabilesi ve Hayalı? Canboyluk Kabilesi	?	5386
Kırşehir	Canboyluk Kabilesi- Hoca İdris Efendi takımı	15	70
Kırşehir	Canboyluk Kabilesi-Hoca Bedrekay Cemaati	27	157
Konya	Canboyluk Kabilesi-İslam Mirza takımı	33	156
Konya	Canboyluk Kabilesi-Abdülmelik Efendi takımı	?	96
Konya Eyaleti	Canboyluk Kabilesi-Hoca Talib Efendi	33	175
Konya	Canboyluk Kabilesi-Hoca Kasım Giray Beğ takımı	18	80
Konya	Canboyluk Kabilesi- Hoca Hacı Kabul Efendi takımı	14	47
Paşadağı, Malya Çölü, Kırşehir, Kızılırmak	Canboyluk Kabilesi-Otar, Menlibay, Şemseddin, Şakir Hoca takımları	160	?
Malya Çölü, Çiçekdağı	Canboyluk Kabilesi-Kadı Beyzavi Efendi, Seyyid Mehmed ve Hacı Beğ Gazi	100	?
Konya	Cemboyluk Kabilesi-Hoca Hacı Abdülvehhab Efendi Takımı	13	?
Konya	Canbeli Kabilesi	?	3
Ecigin?	Canboyluk Kabilesi-Menli Beğ	3	36
Konya	Nogay muhacirlerinden Hoca Receb Efendi Cemaati	?	?
Konya	Nogay muhacirlerinden Canbay Efendi takımı	141	?
Konya Erdoğan	Nogay muhacirlerinden Mehmed Giray Beğ takımı	?	?
Konya	Yeksulu Kabilesi	529	1808
Konya	Yeksulu Kabilesi	106	397
Konya	Yedisın Kabilesi	2	11
Konya	Canboyluk Kabilesi	106	590
Konya	Nogay muhaciri (2 hane 11 nüfus Peştav Kabilesi)	341	1470
Konya Aymana?	Peştênâv Kabilesi	91	434
Konya	Nogay (Kabile Bilgisi Yok)	35	117
Konya	Nogay (Kabile Bilgisi Yok)	97	427
Konya	Nogay (Kabile Bilgisi Yok)	140	?

Konya	Nogay (Kabile Bilgisi Yok) (Hocaları Otar Ali)	35	?
Konya	Hogan Oğlu Hacı Balsalan Beğ	10	?
Ebskeşan Kazası- Paşadağı	?	Birkaç yüz hane	?
Teke Sancağı	?	140	?
	TOPLAM		19441

A.DVN.156-49; A.MKT.DV.190-86; 190-87; A.MKT.MHM.188-55; 190-30; 192-97; 193-85; 195-22; 196-55; 215-58; 216-92; 218-50; 219-55; 222-57; 222-72; 225-33; 230-10; 232-70; 264-42; 760-95; 761-7; A.MKT.NZD.298-14; 298-103; 319-100; 321-98; 327-76; 322-28; 348-75; 349-37; 352-56; 353-21; 365-21; 419-74; 426-40; 483-29; A.MKT.UM. 400-37; 430-68; 434-44; 439-51; 452-76; 461-31; 467-69; 469-59; 471-12; 471-18; 473-10; 484-24; 501-36; 536-29; MAD.23106; 23107; 23108; NFS.d.03478.

Arşiv belgelerinde her zaman kabile ismi verilmemiş bazen kabilelerin başlarında bulunun hocalarının isimleriyle adlandırılmışlardır.

büyük bir kısmı Cestan (Yedisán)⁸⁹ kabilesinden olduklarını söylemişlerdir. Oysa 1859-1862 arası iskân sürecinde Yedisán Kabilesi ağırlıklı olarak Bozok Sancağı (Ankara-Haymana) çevresinde iskân edilmişlerdi.⁹⁰ Zaten katılımcılarımız da dedelerinin Ankara, Bursa hattından buraya göçtükleri bilgisiyle durumu doğrulamaktadırlar. Dolayısıyla Cemboyluk Kabilesinin iskânı ağırlıklı olarak Kırşehir, Malya Çölü, Çiçek Dağı, Paşadağı çevresinde iken, Peştav Kabilesi, Paşadağı ve Yazıçayırđı çevresindedir. Daha sonra gelen Yedisán Kabilesi mensupları da Paşadağı ve Yazıçayırđı çevresinde yerleşmişlerdir. Hane inşası konusunda da değindiğimiz üzere Konya'da Nogaylar için Eylül 1860'ta inşa elden müstakil köyler; Çöpler Pınarı, Gökler Pınarı, Yazıçayırđı, Aktaş, Akin, şeker Pınarı, Kayaslar? (Kısalar?) Pınarı'dır.⁹¹ Bu köyler bugün Kulu

makası adı verilen Konya-Ankara-Kırşehir illerinin kesişim bölgesinde (Paşadağı ve Yazıçayırđı'da) olup, Kulu ve şereflikoçhisar'a bağlıdırlar. Konya Eyaleti dâhilindeki diğer Nogay köyleri; Abdülge-diği (Doğankaya), Kırkkuyu, Mandıra (Ağılbaşı), Köstengil (Boğazören), Seyitahmetli de aynı bölgededir. Tuzlukçu /Erdoğdu Köyü⁹², Kırşehir sınırlarında kalan Malya Ovası'nda Boztepe /Üçkuyu köyü, Kaman /Darözü, Değirmenözü, Tatık, Nogay Kızıközü Köyleri, Akpınar /Birecik köyü, Keskin /Polatyurdu, Üçkuyu Konya Eyaleti dâhilindeki diğer Nogay köyleridir.⁹³ Ayrıca Konya'nın Ilgın ilçesinde müstakil olmamakla birlikte ilçe içerisinde bir bölgede toplanmış Nogay aileleri mevcuttur. Çöpler Köyü, XX. Yüzyıl başında eşkıya ve hastalık nedeniyle tamamen boşalmış buradaki Nogaylar önce Aktaş'a Köyüne, 1920'lerde Aktaş dağılınca Tatarhöyük'e geçmişlerdir. 1930'larda bu köy terk edilince şeker'e taşınmışlardır.⁹⁴ Tablo 5'te de gö-

89 Konya/Kulu çevresindeki köylerde Nogay dilinde Yedisán adı Cestan olarak karşımıza çıkmıştır. İlk harfte Tatarcada y yerine c harfi kullanılmıştır. Ardından ortadaki t ve s harfleri metateze (göçüşmeye) uğramıştır. Yedisán-Cetisan-Cetsan-Cestan olmuştur. Derya Derin Paşaoğlu, "Yeni Belgeler Işığında Adana'da İskân Edilen Nogay Kabileleri (Kırım Savaşı Sonrası 1859-1862)", Türk Tarihine Dair Yazılar Dede Korkut'un İzinde 30 Yıl Prof. Dr. Üçler Bulduk'a Armağan, Ankara 2017, s.533.

90 A.MKT.MHM.192-97.

91 Bu köylerde iskân edilen Nogay muhacirlerinin kayıtlı olduğu nüfus defterindeki 2 hane 11 nüfus Peştav Kabilesindedir, kalan 339 hane 1459 nüfus 14 ayrı guruptan oluşur ve kabile bilgisi yoktur sadece Nogay muhaciri olarak başlarındaki hocalarının adlarıyla yazılmıştır. Nogay muhacirlerine ait hane halkının isimlerini, yaşlarını içeren nüfus defteri tarafımızdan yayınlanan Nogay mu-

hacirlerine ait 15 defterden bir tanesidir. Bu 15 defterin 4'ü Konya'da iskân edilen Nogaylara ait olup toplamda 1200 hane 4779 Nogay muhacirinin isim yaş ve aile bilgisini içerir. Defterler için bkz. Derya Derin Paşaoğlu, 19. Yüzyılda Karadeniz'in Kuzeyinden Türkiye'ye Göç Eden Nogay Muhacirleri Nüfus Defterleri, İnceleme-Değerlendirme, Serander Yay., Trabzon, 2016, s.117-134.

92 Derin Paşaoğlu, "Alan Araştırması", s. 49

93 Kırkkale /Keskin ilçesi eskiden Kırşehir'e bağlıdır. Gündüz, "Nogay Muhacirleri", s.1225.

94 Hakan Kırmıllı, Türkiye'deki Kırım Tatar ve Nogay Köy Yerleşimleri, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2011, s.148.

Tablo 4: Nogay Köylerinin Nüfus Yapısı ve Kabileleri

Köyler	Yaz Nüfusu	Kış Nüfusu	Kabileler	Aileler
Şeker	310	220	Yedisian	Karabiberoğulları
Akin	600	330	Cemboyluk	Ötekbaslar, Kubugul, Kenekes
Aktaş			Yedisian	
Boğazören (Köstengil)	350	200	Yedisian, Peştav	Akay, Aksak, Güner, Berkcan (Kötey), Bulagul, Sokur, Sertel, Tay, Tursak, Tumakay, Ünal, Yılmaz
Doğankaya (Abdülgediği)	120	80	Cemboyluk, Yedisian	Açıkel, Uyar, Aytar, Yılmaz.
Kırkkuyu	1200	200	Cemboyluk	Akkır, Aksoy, Aktürk, Akyel, Ataman, Bokurt, Özbek, Özdere, Yılmaz, Yürekli, Bozkır, Demir, Candemir, Mesidler, Şarman, Durukan, Ekici, Erat,
Mandra (Ağılbaşı)	258		Yedisian, Yetişkul	Akbaş, Değirmenci, Ektaş, Ergen, Kaya, Oğuz, Özbek, Sarı, Şahin, Toprak, Tosun, Tuğluoğlu, Yılmaz.
Seyitahmetli	40	10	Yedisian	Benli, Aktan, Battal, Berk, Cengiz, Çelik, Dağ, Demir, Doğan, Esken, Gümüş, Metin, Polat
Erdoğdu	25	25	Mehmed Giray Bey ailesi, Cemboyluk, Yedisian	Gökgöz, Demirhan, Aksoylui Bolel, Bolkuvet, Çiler, Ceyhan, Haklı, Kaçan, Karakan, Kuşaksız, Seyran

Akin, Boğazören, Doğankaya, Erdoğdu, Kırkkuyu, Seyitahmetli, Şeker Köylerine ait nüfus bilgileri için Temmuz 2010'da yaptığımız alan araştırması verileri kullanılmıştır. Diğerleri Kırımlı'nın eserinden derlenmiştir.

rüleceği üzere Kırkkuyu Köyünün nüfusunun diğer köylere göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Dağılan Çöpler Köyü'nün yanı sıra Doğankaya'dan, Seyitahmetli'den, Çiçekdağı /Üçkuyu'dan ve Keskin'den göç almıştır.⁹⁵ Dokuz, Fethiye, Köklüce, Seçme, Susuz (Süleymaniye), Köylerinde de münferit aile göçleriyle, evliliklerle ve özellikle 93 Harbi sonrası Dobruca'dan birlikte göç ederek Kırım Tatarlarıyla yerleşerek yaşayan Nogay aileleri mevcuttur. Çoğunluğunun Cemboyluk ve Yedisian Kabilesine mensup olduğu görülür.⁹⁶

Günümüzde Nogay köylerindeki nüfusun önemli bir kısmı kış Ankara ve Konya gibi büyük şehirlerde geçirmekte ve yaz aylarında köylerine dönerek tarımsal faaliyetlerini sürdürmektedirler.

95 Kırımlı, Kırım Tatar ve Nogay, s.500.

96 Kırımlı, Kırım Tatar ve Nogay, s.491, 496.

Ayrıca Hollanda, Almanya ve İsveç başta olmak üzere İsviçre, Danimarka, Norveç gibi Avrupa ülkelerine çalışmaya gidenler yaz aylarında sıla-yı rahmi kesmemek adına yaz tatillerini köylerinde geçirmektedirler. Dolayısıyla Tablo 4'de görüleceği üzere köylerin yaz ve kış nüfusu arasında çok büyük fark oluşmaktadır.⁹⁷ Akin ve Kırkkuyu'daki Nogaylar Osmanlı Devleti'nin kendilerine oldukça büyük araziler tahsis ettiğini ancak o dönemde kendileri için bu arazilerin pek bir anlam ifade etmediğini, genellikle taş kırarak ve tuz çıkararak geçinmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Günümüzde köylerin tamamında bitkisel ve hayvansal üretim yapılmakta olup bitkisel üretim önceliklidir. Hayvansal üretim daha çok bitkisel üretimin yan ürünlerinin değerlendirilerek, maliyetin düşürülmesiyle cazip hale getirilen hane içi tüketimin karşılanması amacıyla yapılır.

97 Derin Paşaoğlu, "Alan Araştırması", s. 43.

maktadır. Gerek bitkisel gerek hayvansal üretimde, üretimin her aşamasında aktif görev alan kadının toplumda ve hane içinde söz sahibi olduğu bozkır kültürüne sahiptirler. Yaşlılara saygının esas olduğu toplum ve aile yapısındaki hiyerarşi ve ataerkil yapı korunmaya çalışılmakta ise de geçmişe oranla, dışarıdan evlilikler ve üniversite okuyup büyük şehirlerde yaşamla birlikte değişiklikler göstermiştir.

Türkiye’de her türlü hizmet sektöründe görev yapan Nogaylar, milli, ahlâki, kültürel, toplumsal değerlere sahip çıkıp, Karadeniz’in kuzeyindeki kadim Türk yurdunun mirasını hafızalarında taşıdıkları Nogay Türkçesine ait kelimelerle yaşatmaya çalışmaktadırlar. Göçü yaşayan Nogayların çocukları ve torunları Nogay Tatar Türkçesini konuşup anlarken, şimdiki gençlerin anladıkları ancak konuşamadıkları ifade edilmektedir. Son dönemlerde kaybolma tehlikesi altındaki diller kapsamında projeler üretilerek çalıştaylarla gündeme taşınan Nogay Türkçesi, sözlü edebiyat değerleri olan şımlar, şeramazanlar, cırlar, ninniler, atasözleri, ilahiler ve tekerlemeler yaşatılarak geleceğe aktarılmaya çalışılmaktadır.

SONUÇ

Altın Orda Hanlığı’nın İtil’den Sirderya boylarına kadar olan coğrafyasında Edigü liderliğinde teşkilatlanan kadim Türk varlığı XV. Yüzyılda Nogay ulusu olarak tarih sahnesinde yerini alır. Edigü oğulları hâkimiyetinde teşkilatlanıp, Osmanlı-Kırım ve Rusya ilişkisinde taraf olup XVI. Yüzyılın ikinci yarısında parçalanır. Uygulanan politikalar doğrultusunda batıya kayarak İtil’den Tuna’ya kadar geniş bir alana yayılırlar ve buldukları coğrafyaların adlarıyla ve/veya Edigü oğullarının adlarıyla adlandırılırlar.

Osmanlı Devleti’nin 19. Yüzyılda Rusya karşısında gerilemesi, kaybedilen topraklardaki Müslüman Türklerin Osmanlı himayesine göçleriyle sonuçlanmıştır. Kırım Savaşı’nın ardından başlayan büyük göç dalgası 1859’da Kafkaslarda Şeyh Şamil teslim olmasıyla birlikte milyonlarca insanın liman

şehirlerine yığılmasıyla kitlesel bir göçe dönüşmüştür. Bu süreçten ilk etkilenenler Kafkasya’nın kuzeyinde Kuban ve Peştav bölgesindeki Nogaylar olmuştur. Hızla Kerç ve Kefe üzerinden Osmanlı topraklarına gitmek üzere yola çıkıp Kırım’a ulaşan Nogaylar 1859 kışını burada geçirip, Kırım halkını da etkilemişlerdir. Taşınmazlarını geride bırakıp, aylarca gemi bekleyip, ellerindeki bütün mal varlığını kaybeden Nogaylar bulabildikleri gemilerle yola çıkmışlardır. Zorlu yolculuklar, açlık, salgın hastalıklar, gemi kazalarının ardından perişan bir halde Osmanlı topraklarına ulaşmışlardır. Kısa süre içinde İstanbul’daki muhacir sayısı binlerle ifade edilince Osmanlı Devleti, Muhacir Komisyonu oluşturmuş ve muhacir işlerini tek elden daha hızlı yöneterek muhacirlerin mağduriyetini azaltmak istemiştir. Ancak Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu ekonomik şartlar ve nakit yetersizliği, muhacirlere yapılacak yardımları sekteye uğratmıştır. Her şeye rağmen Osmanlı Devleti muhacirlerin navlun ücretlerini ödemiş, onları kayıt altına alarak daimi iskân yerlerine sevk etmiştir. Muhacirlere geldikleri günden itibaren iskân edilinceye kadar yevmiye vermeye çalışmış, Anadolu halkının da yardımlarıyla haneler inşa etmiştir. Muhacirlere araziler tahsis ederek, tohum, çift, inek, ziraat aletleri vererek, muhacirleri üretici hale getirmek istemiştir.

Nogay muhacirlerinin en yoğun iskân edildiği yerlerden biri de Konya Eyaleti’dir. Konya Eyaleti dâhilinde ise özellikle; Malya Çölü, Kırşehir, Paşadağı çevresindeki boş araziler olmuştur. Zira Nogay muhacirleri muhteliten ve müteferrikan iskâna karşı çıkmış ve kabileler birlikte müstakil köyler halinde iskân edilmek istemişlerdir. En az 20.000 kişinin iskân edildiği Konya’daki Nogay muhacirlerinin büyük çoğunluğu Cemboyluk Kabilesi’nden olup Yedisian ve Peştav Kabilesi’ne mensuplarda bulunmaktadır. Ankara çevresindeki Yedisian Kabilesi’nin iskândan bir süre sonra Konya’ya göçtüğü görülmektedir.

Konya-Ankara-Kırşehir illerinin kesişim bölgesinde kalan Paşadağı ve Yazıçayırı bugün Türkiye’de yaşayan Nogaylara ait müstakil yegâne köylerdir. Zira Nogayların en kalabalık iskân bölgesi olan Adana’da bugün müstakil tek Nogay köyü kalmamıştır. Dolayısıyla Nogay dilini ve Nogay kültürünü yaşatacak kaynak bu bölgede bulunmaktadır. Konya /Kulu ve Ankara /Şereflikoçhisar’a bağlı olan bu köyler: Çöpler, Gökler, Yazıçayırı, Aktaş, Akin, Şeker, Abdülgediği (Doğankaya), Kırkkuyu, Mandıra (Ağılbaşı), Köstengil (Boğazören), Seyitahmetli’dir. Konya /Tuzlukçu’da Erdoğdu Köyü, Kırşehir Boztepe’de Üçkuyu köyü, Kaman’da Değirmenözü, Tatuk, Nogay Kızıközü Köyleri, Akpınar’da Birecik köyü, Keskin’de Polatıyurdu köyü Nogayların yaşadığı köylerdir. Karadeniz’in kuzeyinden taşıdıkları kültürel kıymetleri yaşatarak Türkiye’nin kıymetli bir rengi olmaları noktasında korunmaya ihtiyaçları vardır.

KAYNAKLAR

Başbakanlık Osmanlı ArşiviBelgeleri (BOA)

A.MKT.MHM(Saderet Divanı Beylikçi Kalemî, Divan-ı Hümayun Kararları):

172-60; 188-53;188-55; 190-30;191-76; 192-97; 193-85; 195-22; 196-43; 196-55;201-102; 202-1; 206-44; 212-36; 215-58; 216-92; 218-50; 218-52; 219-55; 221-9; 222-30; 222-40; 222-57; 222-72;224-80; 225-33; 226-34; 227-90; 230-10; 232-70; 264-42; 270-42; 760-95; 761-7.

A.MKT.NZD (Sadaret Mektubi Kalemî, Nezaret ve Devair Evrakı)

288-14;297-26; 298-14; 298-103; 298-105; 300-10; 300-79; 300-88; 301-55; 302-43; 302-60; 319-100; 321-63; 321-98; 322-28; 323-26; 324-29; 327-76; 327-92; 329-53; 345-80; 348-75; 349-37; 349-76; 351-17; 352-56; 353-21; 356-46; 356-70; 362-5; 365-21; 371-38; 381-44; 419-74; 426-40; 483-29.

A.MKT.UM. (Sadaret Mektubi Kalemî, Umum Vilâyet Evrakı)

365-59; 365-78; 377-6; 382-71; 484-24; 389-70; 393-25; 395-58; 399-6; 400-37; 414-24; 426-83; 430-68; 432-27; 434-44; 439-51; 452-76; 461-31; 467-69; 468-72; 469-59; 471-12; 471-18; 473-10; 501-10; 501-36; 517-75; 533-97; 536-29; 550-52.

A.DVN (Sadaret Beylikçi Kalemî Evrakı) 156-49.

A.MKT.DV. (Sadaret Mektubi Kalemî, Deavi Evrakı) 190-86; 190-87.

İ.DH.(İrade-i Dahiliye Evrakı) 486-32799;

MAD. (Maliyeden Müdevver Defter) 23106; 23107; 23108; 23111.

NFS.d.(Nüfus Defteri) 03478.

Y.E.E. (Yıldız Esas Evrakı) 34.

Tetkik Eserler

ABDÜLGAFFAR KIRIMÎ, *Umdetü'l-Ahbâr*, Hazırlayan: Derya Derin Paşaoğlu, Kazan 2014.

ALPARGU, Mehmet, *Nogaylar*, İstanbul 2007.

BAŞER, Alper, *Bucak Tatarları*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar 2010.

DERİN PAŞAOĞLU, Derya, *Nogaylar, Nogay Göçleri ve Nogayların Türkiye’de İskânları*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2009.

DERİN PAŞAOĞLU, Derya, “Kulu (Konya) ve Şereflikoçhisar’da (Ankara) İskân Edilen Nogaylara Ait Muhacir Köylerinde Yapılan Katılımcı Alan Araştırması”, *Kültür Evreni*, S. 8, Sonbahar 2010, s.40-68.

DERİN PAŞAOĞLU, Derya, “Muhacir Komisyonu Maruzatı’na Göre (1877-78) 93 Harbi Sonrası Muhacir İskâmı”, *History Studies, A Tribute to Prof. Dr. Halil İNALCIK*, Volume 5/2, 2013, s.347-386.

DERİN PAŞAOĞLU, Derya, “Altın Orda ve Kırım Sahasında Bozkır Aristokrasisinin Güçlü Temsilcileri: Emir Rektemür ve Şirin Mirzalar”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD)*, Cilt: XXXIII, Ankara 2014, s.147-190.

DERİN PAŞAOĞLU, Derya, “Emir Edigü (Edige) ve Oğullarının Nogay Ulusu’ndaki Yeri”, *Crimean Historical Review*, No:1, Kazan-Bahçe-saray 2016, s.28-64.

DERİN PAŞAOĞLU, Derya, “Kırım Savaşı’ndan Sonra(1856-1877) Karadeniz’i Kuzeyinden Türkiye’ye Yapılan Göçlerde Trabzon,” *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt:114, S.224, İstanbul 2016, s.149-170.

DERİN PAŞAOĞLU, Derya, “Nogayların Hanlık Veya Ulus Olma Sorunsalı”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD)*, Cilt:35, S.60, Eylül 2016, s.277-289.

DERİN PAŞAOĞLU, Derya, *19. Yüzyılda Karadeniz’in Kuzeyinden Türkiye’ye Göç Eden Nogay Muhacirleri Nüfus Defterleri*, İnceleme-Değerlendirme, Serander Yay., Trabzon 2016.

DERİN PAŞAOĞLU, Derya, “Yeni Belgeler Işığında Adana’da İskân Edilen Nogay Kabileleri (Kırım Savaşı Sonrası 1859-1862)”, *Türk Tarihine Dair Yazılar Dede Korkut’un İzinde 30 Yıl Prof. Dr. Üçler Bulduk’a Armağan*, Ankara 2017, s.513-543.

EVİLİYA ÇELEBİ, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, 7. Kitap cilt:2, Haz. Seyit Ali Kahraman, YKY Yay., İstanbul 2011.

GOLDEN, Peter B., *Türk Halkları Tarihine Giriş*, Çev. Osman Karatay, Karam Yay., Ankara 2010.

GÜNDÜZ Ahmet, “XIX. Yüzyılda Kırşehir’e Yerleştirilen Nogay Muhacirleri (1861-1863)”, *Turkish Studies*, 7/1, 2012, s.1217-1229.

İBN BATTÛTA, İbn Batûta Seyahatnâmesi,

Cilt: I, Çev. Sait Aykut, YKY., İstanbul 2010.

KARPAT Kemal, “Bucak”, İA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay, C. 6, İstanbul, 1992, s.341-343.

KARPAT Kemal, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, İstanbul 2010.

КЕПЕЙТОВ Р.Х., Ногайцы, Ставрополь. (Keraytov (2009), *Nogaytsı*, Staevropol) 2009.

KESBÎ HAŞİM MEHMED EFENDİ, *Ahvâl-i Anapa ve Çerkes*, Hazırlayan: Mustafa Özсарay, Kafkas Vakfı Yay., İstanbul 2012.

KILDIROĞLU, Mehmet, *Kırgızlar ve Kıpçaklar*, TTK Yay., Ankara 2013.

KIRIMLI, Hakan, Türkiye’deki Kırım Tatar ve Nogay Köy Yerleşimleri, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2011.

KURAT Akdes Nimet, *IV.-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz’in Kuzeyindeki Türk Kavim ve Devletleri*, Murat Kitabevi Yay., Ankara 2002.

NOVOSELYSKIY, A. A., *XVII. Yüzyılın Birinci Yarısında Moskova Devleti’nin Tatarlarla Mücadelesi*, Terc. Kemal Ortaylı, Haz. Erhan Afyoncu, İlyas Kamalov, TTK, Ankara 2011.

ТРЕПАВЛОВ, В. В., История Ногайской Орды, Москва. (Trepavlov, V. V. (2002), *İstoriya Nogayskoy Ordı*), Moskva 2002.

SAYDAM, Abdullah, “Kırım ve Kafkasya’dan Yapıla Göçler Ve Osmanlı İskân Siyaseti (1856-1876)”, *Osmanlı*, Cilt:4, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.677-85.

SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, Ankara 2006.

YILMAZ, Mehmet, *Konya Vilâyetinde Muhacir Yerleşmeleri 1854-1914*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 1996.

Harita 1: Konya Eyaleti Dâhilinde İskân Edilen Nogay Muhacirlerinin İskân Bölgesi
(Haritanın hazırlanmasında yardımcılarından dolayı Dr. Öğrt. Üyesi Mustafa Altunbay'a teşekkür ediyorum.)